پێکرێکانی دایدایێس.. ڵباز محەمەدجەزا

زێر جار بێچوون گێلێك دێبنێ بێگێنێویست کێ گومان و پرسیارودوودێی ناهێنێو بێگفتێگێو دیالێگی لێسێر خێو هێمن، ئێمێش دێردی ئێو کێمێگایانێیێ کێ سێرتایین یان دواکێوتوون و نابنێ جێگێی بایێخیان ،لێبێرئێوێی حێز بێ بیرکردنێوێناکێن یان لێبێرئێوێی بێ فێزیلێتن و نێریتی بیرکردنێوێیان نییێ، جار هێیێ مرێڤ دێگاتێ ئێو باوێێی کێ هێرچی کردووێو نێیکردووێ یا خود دێیێوێت بیکات جگێلێ ێستێك هێێو خراپێ هیچی ترنین کێ بێباوێێی من ئێم تێگێیشتنێ ێهایێ پێیوێستێ بێو چێمکێ فێلسێفیێی کێ بێ چاخی کلاسیکدا پێیان ووتووێ (فێزیلێت) بێنمونێ (سوکرات) دیالێگێکی هێیێ بێ ناوی (مینێن) لێوێدا دێێیت: " … فێزیلێت نێبێشێکێ لێسروشتی ئێمێو نێ قابیلی فێربونێ، بێێکو تێنیا سروش و ئیلهامێکی خودایێو بێبێ بوونی زانین بێوکێسێدێگات، ئێگێروانێبوایێ، ئێواسیاستمێ دارێك دێیتوانی کێسانی تریش وێکو خێی بکات بێ سیاسێتمێدار ".

لێبێرئێوێی فێزای گشتی ئێمێ چالاکی نێبووێو نییێ کێ پێیوێست بێت بێ فێزیلێتێوێ یان گێر هێبووبێت کێم بووێو هێر زوو خێفێ کراوێ، ئێوا ئێم جێرێ کێمێگایانێ نێپهیامبێرو نێ سروش دێر یان نێبووێو نییێ تێنیا حیکایێت و داستانیان هێبووێ و چاوێروانیش ناکرێت حیکایێتخوانێك بێت و دێستمان بگرێت و ببێتێ فریاد ێسمان!! ئێوێی لێرێدا مێبێستمێ و دروست بێئێرێ گونجاوێ لێبێرئێوێی ئەم نێریتانە لە کێمێگای بێ پرێنسیپ و دواکێوتوودا هێیێ و بیرکردنێوێ بێرهێم ناهێنێت، دێبێت باوێ بێ ئێفسانێکان بکێین گێر ئێو دێرفێتێ شمان لێدێست نێدابێت !!! ئێوێی لێ ناونیشانی ئێم نووسینێ دا دێیخوێننێوێ مێبێستم (ئێفسانێی پێیکێرێکانی دایدایێس)ی گریکیێ کێ یێکێك بووێ لێ پێیکێرتاشێ داهێنێرو دێست ێنگین و دیارێکان لێ وێاتێدا . کاتێك (سوکرات و مینێن)، دێبیتێ مشت و مێیان لێسێر چێمکی(فێزیلێت)، سوکرات ناچار دێبێت پێنا دێباتێ بێر ئێم جێرێ ئێرگێمێنتێ کێ دێلێت:

- سوکرات: ئێوێ تێ دێلێیت سێرنجی پێیکێرێکانی (دایدایێس) ت، نێداوێ، یان ێنگێ ئێو پێیکێرانێ لێشارێکانی ئێوێدانێبن ؟

مینەن: مەبەستت چییە؟ + سوکرات: مەبەستم ئەوەیە، ئەو پەیکەرانە، ئەگەر نەسترێنەوە ئەوا هەڵدەن و وندەبن، بەڵام ئەگەر بەسترانەوە ئیتر وون نابن و هەڵنایەن .
ئیستا لە و نمایشە پە توانایەی سوکرات وورد نابینەوە، بەڵکو ئەوەی مەبەستی منە کاتێك (دیالۆگی فەلسەفی پوخت) ناتوانێت بژی و لەوە زیاتر ناتوانین بچینە پشتەوە بە تەواوی ئاکتەکانی ژیانی مرۆیی و ئەدەبی هونەری و سیاسیمان چ هیوایەکمان دەمێنێت؟! بەناچاری دەبێت بیاخ بەمجۆرە دیالۆگانە بدەین، هەروەکو (هەمیرس) دەربارەی کەسایەتی (ترسیاس) دەڵێت: " تاکو زیندوو بوو، لەنەوان مرددواندا، توانای تێگەیشتنی هەبوو، کەچی ئەوانی تر تەنیا درەو سەبەر بوون " .ئەوەی دروستی ئەرگومێنتەکەدەسەلمێنێت ؛ دووانەی (ئەفسانە – پەیکەر) دەتوانن پەکەوە بیری فەلسەفی بەرهەم بهێنن، ئەمەش دەسەاتی ئەدەب و هونەرە لەدروستکردنی نەریتی بیرکردنەوەدا .

ڕۆرەسمی ناساندنی کتێبی چەپکێک لە مەژوویی ڕۆژنامەگەری کوردی

یەکێتی نووسەرانی کورد لقی هەولێر هەڵدەستێ بە ڕێکخستنی ڕۆرەسمی ناساندنی کتێبی چەپکێک لە مەژوویی ڕۆژنامەگەری کوردی بە نووسەر یوسف مەنتک.. لە هۆڵی شەهید خەشناو..
٩ی ئازار ٢٠٢٤.. کاتژمێر ٤ی ئێوارە.

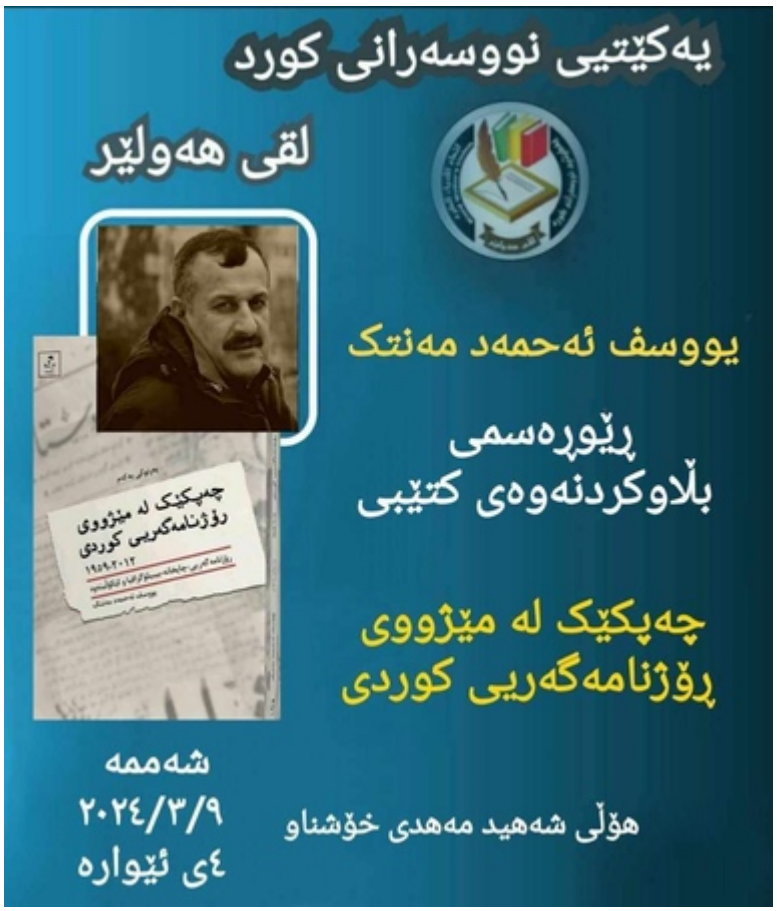

گفتوگۆ لەگەڵ خاتونی شۆکار (ژان عومەر مەولود دەروێش).. هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئیلیاس

ژان عومەر: لەکوردستان ئاستی خانمانی شۆکار زۆر بەباشی دەبینم

ژان عومەر: بەداخەوە وانەی پەروەردەی هونەری لەنێو قوتابخانەکان وەك پێوست گرنگی پێنادرێت

خاتوونی شۆکار (**ژان عومەر مەولود دەروێش**)، یەکێکە لەو هونەرمەندانەی کە خاوەن بەهرەیەکی جوانی تابلۆکێشانی سەرتای ئاشنا بوونی بە هونەری شۆکاری دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی 1993 لەو کاتەی دەچێتە پەیمانگەی هونەرجوانەکانی هەولێر بەشێوەیەکی

ئەکادیمی لەبەشی شۆفێرکاری دەست بەخوێندن دەکات لەدوایش دەچێتە پەیمانگای گشتیدان بەوانامەی بەکالۆریس وەردەگرێت.. کاتێ قوتابی دەبێت بەشداری سەرجەم فیستیفاڵەکانی پەیمانگا دەکات، لەدوای ئەوەی پەیمانگا تەواو دەکات بەشداری چەندین پێشانگا دەکات تائێستا بەشداری لە (23) پێشانگای هاوبەشی کردووە لە هەمان کات دا خاوەنی دوو پێشانگای تایبەتە..ئێمە بەباشمان زانی لەنزیکەوە بەسەری بکەینەوە ئەم هەڤپەیڤینەمان لەگەڵیدا ئەنجامدا.

هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئەلیاس

***وەکو شۆفێرکارێك ئاستی خانمانی شۆفێرانی کوردستان چۆن دەبینی؟**

- لەکوردستان ئاستی خانمانی شۆفێر زۆر بەباشی دەبینم خاوەن توانستێکی زۆر باشن لە پێشانگاکان بەشداری کارایان هەیە، بەڵام بە ئەوەی زیاتر بەرەو پێشەوە بچن پێویستە زیاتر پاڵپشتی بکرێن زیاتر هانبدرێن بۆئەوەی لە کارە هونەرییەکانیان بەردەوام بن.

***تابلۆکانت زیاتر لە کامە قوتابخانەی شۆفێری نزیکن؟**

- هەرچەندە زۆربەی تابلۆکانم زیاتر خەی لە قوتابخانەی ریالیستی نزیکن ، بەڵام هەندە جاریش تابلۆکانم لە قوتابخانەکانی ئەبستراکت و خەیاڵ نزیکدەبنەوە بەڵام زۆرجار بەقوتابخانەی ریالیستی دەکەم.

***وەکو شۆفێرێك بینەری پیشانگاکان لەچ ئاستێك دایە؟**

- ئەگەر ئاوەڵك لە رابردوو بدەینەوە هەمیشە بینەری پێشانگان لە ئاستی خۆزوو ئارەزووی شۆفێران دا نەبووە ، بەڵام لە ئێستادا بینەری پێشانگاکان تا رادەیەك بەرەو باشی دەچێت، بەتایبەتی رۆژی یەکەمی کردنەوەی پێشانگا، بەڵام ڕۆژەکانی تر کەمتر دەبینم هیوادارم بینەران زیاتر ئامادەی پێشانگاکان بن.

***وەکو مامۆستایەك وانەی پەروەردەی هونەری لە نێو قوتابخانەکان تاچەند گرنگی پێدەردەت؟**

- بەداخەوە وانەی پەروەردەی هونەری لەنێو قوتابخانەکان وەك پێوست گرنگی پێنادرێت دەبێت ،لەلایەن کارگێری قوتابخانە بایەخی زیاترپێبدرێت چونکە زۆربەی مامۆستایانی پەروەردەی هونەر زۆر ماندون و چالاکی سانایان زۆرە بەشداری هەموو چالاکییەکانی نێو قوتابخانەو دەرەوەی قوتابخانە دەکەن

مامستایان گلیی و گازند دکن کە هندك لە بەرەوەرکان پشگیریان ناکن تا ئەو ادییی وانکە بە وانیکی لاوکی سیر دکن لەو کاتی لەلایەن قوتابیان وانی پەروەردی هونری حزوو ئارزوویکی زریان لەسەر. خاکی تریش ئەویە کە زەرك لە قوتابخانکان ژووری هونریان (نیگەرگا) یان نیە هەروەها زربی وانکانی پەروەردی هونری لەخشتی وانکان لە کتایی وانکان دادنرت زەر جاریش مامستای هونەر داوای لەدکرت بابتکانی تر وکو بیرکاری و عەربی.. بیتەو ئەمش دبتە هی ئەوی مامستا هونەر لە وانکی بزار بت لەپسپرییکی خی دوور بکەوتەو، هیواداری بەلەمودوا زیاتر گرنگی بەوانی هونری بدرت.

***چن دەوانیتە رخنە و رخنەگری شەوکار؟**

- بوونی ەخنە دبتە هی پشڤچوونی هونەر من تا رادیك باش دبینم بە تایبت لە پشنگاکان ئەگەر رخنەگر هبت بەام رخنی بنیادنەر بت نك ەخنەگری رخنەر بت ،زەرك لە رخنەگرکانمان بشەویکی پررفشناەو ەخنە دگرن لەخزمت کار هونرییکانی هونرمندان دان بیە دست خشیان لەدکم.

***ئەم لەکتاییدا زەر سوپاسی بەرزتان دکین بە ئەو دەرفەرتی بەئەمت بخشی.**

-منیش زەر سوپاسی ئەو دکم..

دیـــوانـ شیعـــرییـکـی ناســـری

حیسامی هات و زر هات..!!..
غازی حسن

بسوپاسو لبنی دونیایی بپشتی ئنترنت و بپی خرای پیوندیکردنو کاک (ناسری حیسامی) دیوانی شیعریی جوانکی خی بدیاری بی ناردم. نازانم لبر زمانی شیرنکیتی، یان هستی جوانی ئاوریشمییکانی ئاوا خرا خرا خوندمو. دیوانکم بی هات، کی سیرم کرد و خوندمو پشکییک بی گانویکی ناسک و پی هست و مانا، کشوهوای دقی شیعرییکانیان لی وسفی جوانی و شاخ و باران و بفر و دار و ننگی پایز و ورین، ورینی هموو شتکی پی ئاشنا کردم. ئو هموو وشیکی شاعیرانی بکارهناو.
هستی شاعیرانی کورد لوسفی جوانی گلای دار وریوکانی پاییز زر لیک دجن، بام ستی و وشی و هناسکانیان جیاواز.
وناکردنی ژیان و دنگی با و چرپی بن دار و نرمی پنجی نو سینی کچانی سبری دیواران و کانی ژنان و دووکی ئاگری کوژاوی بردم سرمای ترس و بنی جگار، اوی خونی کوردانی تکشان جیاواز.
لم دیوانیدا خشویستی و بوون و بیرکردنوی خودی شاعیر و کارکتر و شت و کلوپلانکی نو دقکش بنی نیشتمانیان لی دت، بام بنکی جیاواز لی بنی نیشتمانی نو شیعری شاعیرانی دیکی.
ئو لی نو خزانک گور بوو، کی شیعر و ئدب (پخف و نان و ئایندیان) بوو، ئو لی خزانک پگیوو، لی بیرکردنو جیاواز بوون، بام هیچ قک لنو دقی شیعرییکاندا نابینرت. ئو مام هدی وکو باوک و شاعیر دناست، ئو همن بی وشی و ئاواز و هست و ستی پی واتاکانی دناست.
خزیا بی دنگی خی ئم شیعرانم تام دکرد، چونکی ئو لی ورگران و خوندنوی دقی شیعریدا وزی بی دق دبخشت.
ئویش وکو (همن دیوت تی شیعر و وشکی واتی بکاتی ووباری بیرکردنو).
شاعیر دت:

بهار دامانی پی سوزی و گوی ورد
لگی هاوین هتا زبر سمای کرد
کی پاییز هاتی سرچپی بی شایی
نسووا وی کی با دسرککی برد

یان دەڵێت:
کە ئەو بەدەنگ دەبە، من دەیدوێنم
دەڵێم، ئەو چەشنی سەبەر دەتە شوێنم
تەڕەی هەڵانەکەی خەم بووم و ئێستاش
وەکوو قومری بەرەو گەرمەن دەخوێنم

مرۆڤ، کە شیعرەکان دەخوێنێتەوە حەز دەکات ببێتە بەشێک لە خودی شیعرەکان، ئەمەش دەسکەاتێ و هەزی خودی شاعیر و نەخشێنراویی و جوانیی و تەوپەی وشەکان دەگەیەنێت.
گەانەوە بەرەو سادەیی یەکەکی دیکە لەو گەانە فیکریانەی شاعیر خەونی پەوە دەبینێت و لەهەمان گاقیشدا چاوەوانییەکەشی سنووری نەماوە، هەندێک دیانەوێت بەرەو کەشک و لەزەت و پەگەی بەهەز بگەنەوە کەچی (ناسری حیسامی) پەم وایە وەکو خودان فکرەکی چەپخوازیی دادپەروەرانەی داکەکیکار لە هەژاران، ئەو بەرەو سادەیی دەگەڕێتەوە و دەڵێت:
چاوەوانی من زەر نییە
بەر سەبەری دارەبییەک
کەخەک و بەرهەیوانێک و
ئاگردانێک،
دەنگی خەش،
دووچاوی ەوون،
نیشتمانێک!
لەم دەقە بەمان ساخ دەبێتەوە، کە شاعیر ناتوانێت چی دیکە چاوەوان بێت، بەڵام بۆچی؟ نیشتمانێک و چاوی ەوون و دەنگی خەش وەکو سەکوچکەی خواستە مرۆییەکان پێناسە دەکرێت، لە کۆ، بەڵێ ئەو چ شوێنێک بە ئەم سەکوچکەیە لە مەک و دەروونی خەیدا بینا دەکات، بەگومان لە (سەبەری دارەبێک و کەخەک و هەیوانێک و ئاگردانێک). ئەم وێنە سینەمایییە شیعرییە جارێکی دیکە وەکو خوێنەر لەنەو مەشکی خەتدا وێنا بکەوە، هەست بەچ جوانییەک، ئارامییەک، خەشییەک و سادەییەک و شوێنێک لەنەو نیشتمان دەکەیت؟. ئەو دەیەوێت بگەڕێتەوە نەو جیهانێکی سادە (نیشتمان) ئەو پەیوەندییە خراپ و چەوسێنەر و نایەکسانەی تێدا نەبێت، کە ەنگە هەندکمان پەمان خەش و ئارام بەخش بێت.
ئەو لەبارەی زمان و قەدەغەکردنی زمانەکەی دەبێژێت:
هەمووی بە زمانی خەی دەدوێ و دەخوێنێ
ئەدی بۆچی زمانی من دەبەستن؟
ئەو بابەتە گرنگەکەی لەشوەی پرسیار هەشتەتە، بەڵام پرسیارەکە

هوا و زانیارمان پ دبخشت، ک زمانی ئو گپدراو نیی.
ل نو شیعرکاندا کشکی (گران) و (همن)انم هات نو هستو، بام ئو وکو ئوان ناپیڤت ب نموون ک دت:
مرڤی سرزوی کاتک ک شادن،
ک غمبارن، ک هوشیارن، ک هستن
ئم هندک برو دونیای همنی شاعیر دمانگتو، هروها ل باسی پاییزدا هناسیکی وسفی ژینگ و جوانی و مانا و گوزارشتی گران هست پ دکم، بام شاعیر جیاواز لوان شیعر دنووست و دت:
جخار ئستا چری بژونی ت نیم
ئمن ئستا گلای پاییز ناوم
هندک جارک وسفی ب ئومدیی و وسفی هورین، وکو (هستکردن ب ئازار و ناخشیی و کشکان)دت، نک (خرادستکردن ب ئازارکان). ئو لنو شیعری هوریندا (پایز دوری داو) و (چاویشی لیی)، (ای دگینت ک گاکان هاوکاریان نکردوو، دکرت گا فکر و باز و سیاست و هز.. تاد) بت. ئو (زرد بوو، لپنجی خیدا ژاو) و (پاش ورینی دبت دراوسی خاکی خی) لبیری ناچت ئو (حیکاتخوانی فنکایی خوناوکانی خیتی).
لم ددا شاعیر هموو ئو شتانی پشتر دیان بژت ه دگرتو، ک ئو هشتا (خودان وز و توانا و هستکی کاریگر، بی حکایتخوانی دکات و لودا باسی (فنکایی خوناو) دکات.
خوندنو و حز دکم جارکی دیک و جارکی دیکش بیخونمو، دزانم لهر جارکی خوندوکاندا بیرکیکی نو و وناکردن و هستکی نوم لادروست دبت، بام ئو نیشانی ئوی (فینی دوور) ک هات، زر هات، پر ل مانا و ونی خیالی و هقیقی و جوان، پر لئازار و مینتی و فنکایی و سبر و ئاگردان و نیشتمان.

ئر راپین ئندازیاری

هبوو؟.. علی محمود

ئگر باسی راپینی 5ی ئاداری 1991 بکین, ناتوانین باسکی دربازبکین بی ئوی بچینو سر جنگی کنداوی دوو و راپینی باشووری عراق کی ئیسلامی سیاسی شیعی ناوزدیان کردوو بی راپینی شعبانیی, چونکی پانرامایکی هم لاین نخین بردست, وا دبینرت کسك هاتوو لی کوردستان راپینی ئنجامداوو کشکی زستانییکانی قیسرکانی یك لی دوای یك گرتوو, بی کی باسی راپین دکین دبت روداوکانی ئو 7 مانگ و سیچ رژی بی وردی بخونینو.

دشت کسك, فرماندیککی پلی یك یان خوارتر دوای دستپکی راپین لی عراق بی 5 رژ لی کوردستان نخشی گرتنی شارو شارچکی و مخفری پلیس و رباییك و دزگایك و خپیشاندانکی دارشتبت, ولی روداوکان پمان دین راپین و کو محاو بارودخی زاتی نك موزوعی هنابیانیت پشو, بکی کار زاتییکان دوای روداو موزوعییکان کی گرتنی کویت و لدانی عراقی خولقاندویتی.

پانرامای شی دوومی کنداو"کویت"

سوپای عراق رژی پنج شمم رکوتی 2-8-1990 کویتی داگیر کرد, هواکی جیهانی تاساند, سرشتییك لی لاین سدام حوسنو ئنجامدرا دوور لی پشبینییکان. بری لی 7ی ئایار دوای تپی بوونی تاوانی هبجو 4 پرسی ئنفال پك هاتبوو. کاردانوی بعس لی هبجو ئنفالدا چاوترسنیانی کردبوو, بی دترسان وك پشوو هلکی بقزنو, خنجر لی پشتو تمیانی کردبوو, هر زوو ئای سپییان هلچکرد لی برامبر سدام و تقیان راگرتز, لی 12ی ئگستی همان مانگ واتا 10 رژ دوای داگیرکردنی کویت بیاری ئاگر بستی دا برامبر عراق" شیوعی و پارتی گل دژی بوون, پاسکیش بشداری نکردبوو", هاوزمان لی همان کاتیشدا کماری ئیسلامی ئران بشکیانی لی شاری کرماشان کی کردبوو بی ئگرکانی روداوکانی شی و پشهاتکانی, بی بشك لی نونرکانی بر لو کبونویی بر بشداری ناکن, دچنی کرماشان, ئم کبوونوانی تا راپین لی ژر سرپرشتی ئاغای محمد سرکردی قرارگای نسر بردوام دبت.

لی کاتکدا جیهان برو روی داگیرکاری کویت لی لاین عراقو ببوو بی یکتی سڤیتیشو, بی یکمجار ڤیتی بی پشتیوانی لی

عێراق بەکار نەهێنا. لە ڕێکەوتی 7-8 ئەمریکا ئۆپەراسیۆنی درعی سەحرای ڕاگەیاند, لە 15ی ئۆکتۆبەری 1990 عێراق بەیاری دا نەکشتووە لە کوەیت, بە دوایدا هاوپەیمانی جیهانی ئۆپەراسیۆنی عاسفە سحرا ڕاگەیاند"ئۆپەراسیۆنی رزگاری کوەیت", کە لە ڕێکەوتی 17ی یەنایەرەوە بە 28ی فبرایەر بە ماوەی 42 ڕۆژ بەردەوام بوو. ئۆپەراسیۆنەکە پێك هاتبوو لە هاوپەیمانی سوپای 34 وڵات و بە بەشداری 966344 سەرباز.

لە بەرەبەیانی ڕۆژی پێنجشەممە ڕێکەوتی 17ی جێنیوەریەوە فرۆکە جەنگیەکانی هاوپەیمانان سەرتاپای عێراقیان بەردومان کرد, بە بەشداری 2430 فڕۆکەی پشکەوتووی نوە, هاوپەیمانان لە ماوەی چل و دوو ڕۆژدا109867 جار بەردومانی ناو عێراقیان کرد, بەڕۆژی 2555 جار لە ڕۆژەکدا, ڕۆژانە 60624 تەن بارودیان بەسەر خەڵك و سەربازگاکانی عێراقدا دەبارااند, عێراقیان غەرقی دوکەڵ و ئاگرو خوێن و مەرگ و وێرانێ کرد, شوێنەوارێ تەندروستی و ژینگەیەکانی ئاو جەنگێ تا هەنووکە ماوە, تەنها لە جارەکدا لە پەناگەی عامریە لە شاری بەغدا ئەسك و پروسکی 315 ژن و منداڵیان هاڵی و تاوانی جەنگیان ئەنجامدا. هاوکات ئەمریکا بە ڕێکەتی دور هاوێژی کرۆز و بەمبی هیشێیی و بەمبی زیرەك و چەکی لیزەری پشکەوتوو تا دەگاتە یەرانیەمی چاککراو لە عێراقی دەدا, 288 تەماهەکی لە دەریای سورەوە بە عێراقەوە نا, عێراقیش 86 سکودی نا بە ئیسرائیل و سعودیەوە. بە گشتی لە دوای جەنگی کەریاوە شڕی کوەیت گەورەترین جەنگ بوو لە جیهاندا لە ماوەی چوار دەیەدا. لە بەرامبەردا سەدام حوسێن لە هەمان ڕۆژی ڕاگەیاندنی عاسیفە سەحرا, ئوم ئەلمەعارکی ڕاگەیاند کە لای عێراقیەکان بە ئوم هەزائم بەناو بانگ بوو.

لەسەر داوای یەکەتی سۆڤیەت لە ڕێکەوتی 22ی شوبات, عێراق ڕازی بوو هێزەکانی لە ماوەی 24 کاتژمێردا لە کوەیت بکشێنتەوە, لە ڕێکەوتی 24 ی مانگ هاوپەیمانان هاتنە ناو کوەیتەوە, 26 مانگ لە هێزەکانی عێراقیان دا کە لە حاڵەتی پاشکشەدا بوو, لە ئێنجامدا لە ماوەی چەند کاژێرەکدا 70 بە 100 هەزار سەربازی عێراقی کوژرا, بە یەکەك لە گەورەترین تاوانەکانی مێژوو تەمارکرا, هێروهها سوپای عێراق زیاتر لە 30 هەزار دیلی دا, لە گەڵ تەکشکانی4000 تانك, 3100 تەپ, 1856 ئۆتۆمبیلی سەرباز گواستنەوە. ئەوشمان لە یاد نەچێت لە 23ی یەنایەر لە کەی 750 فرۆکەی جەنگی عێراق تەنها 122 فرۆکەی بە ساغی مابوو, ئەویشی تەسلیم ئێران کرد. لە کاتەکدا لە ماوەی 8 ساڵەی شڕی ئێران – عێراق هێزی ئاسمانی عێراقی جوڵەی لە هێزی ئاسمانی ئێرانی بەیبوو, هەمان ئەو فڕۆکانە تاوانیان ئەنجام دەدا, ئێستا لەسەر سینی زێڕین پێشکەش ئێران دەکرێت.

دوای ئەو تەکشکانە سوپای عێراق لە سوپایەکی ملهوڕی شکستنگزەوە لە 4-3-1991 بووە سوپایەکی تەسلیم بووی ملکەچ لەناو خەمڵی سەفوان, وێنای ئەو ڕۆژانە لە جەنگی جیهانیشدا نەبووە, ڕیزی دیلەکان و تەرمی قەراغ ڕێگاو بانەکان و تارمایی ئامرە تەکشکاوەکان لەناو چۆڵە دوکەڵی بیابانە پان و بەرین شاشی تەلەفزیۆنکانی لە جیهان داگیر کرد.
لە 26ی شوبات لە گۆڕ کشانەوەدا, عێراق ئاگری لە بیرە نەوتەکان کوێیت بەردا, ملیۆنێك بەرمیل نەوتی ڕژاندە کێداوی عەرەبییەوە, لە کەی 1080 بیرە نەوتی کوێیتی 727 بیرە نەوتی تەقاندەوە, 128 پڵۆ نەوتی گەورە کێداوی عەرەبی داپشی, بەمەش گەورەترین تاوانی ژینگەیی لە مێژوودا ئەنجامدا.
لە 4ی ئازار لەناو بیابانەکانی سەفوان لە سنوری سعودیە, بە سواری زرپۆشی ئەمەریکی, شاندی عێراقی چوونە ناو خەمڵی سەفوانەوە, عێراق بە فەرمی لەژێر خەمەکێدا تەسلیم بوو, ئەمەش سەرەتای مێژوویەکی نوێی جیهان بوو لەناو سیاسییەکان و کەناڵەکانی ڕاگەیاندن پێی وترا سستەمی نوێی جیهانی, ئەمەریکا لە ڕێگەی ئەو خەمیاوە بووە تاکە جەمسەری جیهان, لەناو ئەو چۆڵە دوکەڵ و قەسابخانەیە نیولیبرالیزم و بادەستی تاقانەی ئەمەریکا لە دایك بوو, لە ژێر ئەو خەمیە نزمەکی تازەی جیهانی لە دایك بوو ئەمەریکا تیایدا بووە کۆگای بە هێزی جیهان, لە بەرامبەر ئەم خەبەدستەوە دانەی عێراق هێزی ئاسمانییەکەی دەستکراوە کرا لە لەدانی خێپیشاندەرانی باشووری عێراق. لەو سەرو بەندەدا هێزەکانی هاوپەیمانی ئامادە نەبوون پێشوازی لە نوێنەری خێپیشاندەرانی باشوور بکەن, هەکارەکێشی باڵا دەستی ئاراستەی ئیسلامی سیاسی بوو لە ڕاپەڕینەکیان. لە دوایدا لە ساڵی 2003 ئەمەریکا ئەو ژەهرەی بە ناچاری نێش کردو عێراقی لەسەر سینیەکی زێڕین پێشکێشیان کردەوە, بە مەش لە قەتیگاکان زیاتر تۆڵەی لە خەڵکی عێراق کردەوە, وەاتی بەرەو جەهەنەمی ترسناکتر لەوەی سەدام بردەوە.

ڕاپەڕینی باشووری عێراق

لە 28ی شوباتەوە, شاری بەسرە جمەی دەت, چ لە ئەو سەربازانەی بە ساغی و بە بریندداری لە ریزە دورو درێژەکاندا بە دوای یەك, دۆڵی مەرولەن, بە بریندداری و سیمای دوکەڵاوی چەکنەوە, بە سەری شۆڕەوە, بە سکی برسی و جەستەی تەك شکاوەوە ملی ڕێگایان بەرەو ناو عێراق گرتەتە بەر, وە چ کەسوکاری سەربازان لە هەموو عێراقەوە لە سەرسنووری کوێیتەوە تا بەسرە کۆبونەتەوە بە هەواڵپرسی

ر□□□کانیان, لـ□و کاتـ□دا سـ□ربازـ□ك بـ□ لـ□دانی گولـ□یـ□ك بـ□ وـ□نـ□ی سـ□دامـ□و□ چـ□خماخـ□ی راپـ□□ین لـ□د□دات, بـ□د□نگی د□شلـ□قینـ□.
و□ك د□گـ□□نـ□و□ لـ□ 1ی ئازار ئـ□فسـ□رـ□ك لـ□ شارـ□چکـ□ی زوبـ□ری سونی نشینی سـ□ر سنوری کوـ□یت بـ□ پـ□و□ نانی گولـ□ بـ□ وـ□نـ□کـ□ی سـ□دامـ□و□ گـ□ی راپـ□□ینی لـ□ عـ□راق هـ□□گیرساند, لـ□ لایـ□کی دییـ□و□ د□□□ن بـ□یانی زووی رـ□ژی هـ□ینی رـ□کـ□وتی 1ی ئازاری 1991 لـ□ گـ□□□پانی سـ□عد لـ□ شاری بـ□سرـ□, سـ□ربازـ□ك کـ□ لـ□ شـ□□ی کوـ□یت بـ□ د□□□اوی گـ□□□ابوـ□و□, لـ□ داخـی ئـ□و هـ□مـوو نـ□هـامـ□تیـ□ی لـ□ شـ□□ بینیبـوی, گـولـ□یـ□کی نـا بـ□ وـ□نـ□کـ□ی سـ□دامـ□و□ و گـ□ی راپـ□□ینی لـ□ عـ□راق هـ□□گیرساند, هـ□ردوو روداوـ□کـ□ لـ□ پارـ□زگای بـ□سـ□را و هـ□مان رـ□ژ رویاندا. پـ□ی د□چـ□ت شیعـ□کان بـ□یـ□ باسی ئـ□و□ی زوبـ□ر نـ□کـ□ن چونکـ□ شارـ□کی سونی نشینـ□.
هـ□مـان رـ□ژ شارـ□کـانی بـ□سـرـ□و میسـان و کـ□ربـ□لا کـ□وتـ□ دـ□سـت خـ□پیشاندـ□ران, دواتر نـ□جـ□ف و کـ□ربـ□لا و دیوانیـ□و سـ□ماوـ□و حیلـ□و کوتیشی گرتـ□و□, لـ□ ماوـ□یـ□کی کـ□مدا تـ□واوی باشووری عـ□راق هـ□مووی کـ□وتـ□ دـ□ست خـ□پیشاندـ□ران, تا راپـ□□ین گـ□یشتـ□ شارـ□کانی عـ□زیزیـ□و مـ□حمودیـ□ی رـ□خی بـ□غدای پایتـ□خت, بـ□ گشتی راپـ□□ین 14 پارـ□زگای گرتـ□و□ بـ□ کوردستانیشـ□و□.
لـ□ رـ□گای سنووری ئـ□رانـ□و□ هـ□زـ□ شیعـ□کانی و□ك ئـ□نجومـ□نی بـ□ای ئیسلامی و حیزبی دـ□عو□ زوو هاتنـ□ ناو عـ□راقـ□و□, بـ□ رـ□کخستنی خـ□پیشاندـ□ران, دیارـ□ لـ□ زووـ□کـ□و□ لـ□ ژـ□ر فـ□رماندـ□یی قـ□رارگای نـ□سری سوپای پاسداران ئامادـ□ کرابوون.

راپـ□□ینی کوردستان

لـ□ 4ی مانگ کـ□ عـ□راق لـ□ ژـ□ر خـ□مـ□کـ□ی بیابانی سـ□فوان تـ□سلیم بوو, لـ□ بـ□رامـ□ردا گـ□□پی سـ□وزی بـ□ هـ□□کرا بـ□ ئـ□و□ی راپـ□□ین سـ□رکوت بکات. لـ□و چرکـ□ ساتـ□و□ قـ□ناغی سـ□رکوتکردنی راپـ□□ین لـ□ باشوور دـ□ستی پـ□کرد, هـ□مان رـ□ژ لـ□ خـ□باتـ□و□ راپـ□□ین گـ□یشتـ□ کوردستان, رـ□ژی دواتر بـ□ دـ□روازـ□ی رانیـ□یا کـ□پـ□ی سـ□ند, لـ□رـ□دا دـ□بینین هیچ دـ□ست پـ□شخـ□رییـ□ك نـ□ك نییـ□ بـ□ راپـ□□ین لـ□ کوردستان بگرـ□ کات لـ□ دوای باشووری عـ□راق و هـ□□کردنی گـ□□پی سـ□وزی هاوپـ□یمانانـ□و□یـ□ بـ□ سـ□رکوتکردنی راپـ□□ینی باشووری عـ□راق.
لـ□وکاتـ□دا ئـ□ران فشارـ□کان لـ□سـ□ر هـ□ندـ□ك لـ□ سـ□رکردـ□کان کورد توند دـ□کات تا بـ□رـ□یـ□کی دیکـ□ بکـ□نـ□و□ فشار لـ□سـ□ر هاوپـ□یمانـ□کانی لـ□ باشووری عـ□راق کـ□مبـ□تـ□و□, نامـ□و هـ□و□□کانی ئـ□وکات ئاماژـ□ی وایان تـ□دایـ□. ئـ□گـ□ر راست بن و لـ□ پشکنینی کاربـ□نی دـ□رچن, لـ□ کاتـ□کدا زـ□مینـ□ی راپـ□□ین دوای رـ□کـ□وتنی سـ□فوان و دـ□ستکراوـ□ کردنی هـ□زی

ئاسمانی عێراقی بۆ سەرکوتکردنی راپەڕین لاواز بوو, وەلێ کە خەڵك ئەنجامی دا, ئیتر هێزەکانی بەرەی کوردستانی دوای کۆتن, هەرچەندە هەندێك لایەن وەك ینك, حشع, کۆمۆنیستەکان, و ..... لەدوای لەدانی عێراقەوە گیانەوە ناوخۆ لە جوڵەدا بوون.
ئەگەر راپەڕین لە کوردستان وەك باشووری عێراق سەرکوت بکرابایا بۆ دەستکۆتەکانی کەنارو, کە کرا وەلێ کەنارو مایەکی هێنایەوە, وەك هەڵبجەو ئەنفال ئەندازیارکەشی وەك تاوانکانی هەڵبجەو ئەنفال و حاجی ئۆمەران کە هەی بوو خەی دەشاردەوە, وەك ئەو تاوانانە هەتیو و بێکەس سەری دەنایەوە, کەس نەك باسی ئەندازیاری ناکرد, بگرە بەگژنامەی قولابیشیان بۆ پاکانە کردن لەی دروستە کرد.
تا ئێستا هیچ بەگژیەکی بۆاو کراوە نییە هیچ هێزکی کوردی پێش ئەو مەژووە" راپەڕینی بەسەر1-3-1991 "بانگوازی بۆ راپەڕین کردبێت, ئەوەی هەبووە جوڵەو پەیوەندیکردن و خۆ ڕێکخستنەوە بووە, لەو بۆ ئومێدییەی تەی کەوتبون وەك خەیان وتویانە جورئەتمان نییە وەك م م بەڕین ئاش بەتاڵ., دەشێت دوای گرتنی کوێت وەك خوێن جمانی بهارانە ئومێدکیان پەیدا کردبێت لایەکیان لە بکرێتەوە, منداڵکیش بۆ کەم هەشیەی خەیەوە بایی ئەوە ژیری هەبوو, دوایی حەڤدەی جەنیوەری کە دەست بە لەدانی عیچراق کرا 1991 ئەگەڕەك بە روخانی رژێم و راپەڕین لەناو کەمەڵك ئەگەری دی دابنێ.
بە بۆای ئەوە راپەڕینەك دوای ئەم هەمووروداوە گەرم و شکستە مەزنەی سەدام هاتبێت, دەشێت ئەندازیاری هەبێت؟؟, وە ئەندازیارکەشی بە خەیان فیشەکیان نێتقاندبێت؟؟ ئازیزکیان خوێن لە لوتی نەهاتبێت؟؟؟؟؟.
هەموو کەس لە تاریك و ڕوونی شەبەقی بەیانی پێنج شەممەی ڕکەوتی 17-1-1991وە دەیزانی سەدام لە شکستێ, چاوکان دوکڵ و ئاگری فڕۆکانی هاوپەیمانانی دەبینی, گوێیکانیش گوێ بیستی تەقینەوەکان بوون, لەبان خانووکانەوە چەپڵیان بۆ لەدەرا, ئەم بیرکردنەوەیە عەقڵکی خاریقی ناویست, تەنانەت ئەوەشی سیاسەتی نەکردبوو لە ژیانیدا بۆ ئەنجامێ گەیشتبوو, جاشکانیش لەوە تێگەیشتبوون دەبوایا خەیان بۆ لایەکدا بدەن, ئاخر ئەوان ڕاستە ئاخوێیان لای رژێم بوو, بەڵام هەریەکیان کلکیان بۆ لایەنکەوە بەسترا بوو.

راپەڕین و دەستکۆتەکانی

راپەڕین تەنها دوو ساڵ و نیو دوای هەردوو تاوانی هەڵبجەو ئەنفال ئەنجامدرا, هێشتا شوێن بزر بوونی ئەنفالکراوان و کیمیابارانکردنی

هێرشبەرە لە زەینی خەڵکدا مابوو, هێشتا دوکەڵی کیمیاوی و تۆپ و تەزی روخانی گوندەکان و کوشتنی خەڵك لە بیرچاوان بوو, هێشتا خەڵك بە دوای چارەنووسی ئەنفالکراوانەوە بوون بە زیندویی, هێشتا ترس و لەرزی فەی دانە خوارەوەی هاووڵاتیان لە کەپتەرەوە لە زەین و هێشدا بوو, هاوکات دژە سەرکوتکردنی راپەڕین لە باشووری عێراق. حوسێنی زیندوو" حوسێن کامل" گولەی تانکەکەی کە نای بە حوسێنی مردووە, نیشانەی دەست نەپاراستن بوو. کوژرانی 5000 بەعسی لە راپەڕین بە کوشتنی 100 هەزار لە هاووڵاتیانی باشوور وەڕام درایەوە, ئەم دوو وێنە تراژیدیایە ئێستا و 88 خەڵکیان هاندا کەوە بکەن. لە سەرەتادا هێزەکانی بەرەی کوردستانی لە ناو شاری هەولێر ڕێگری تونديان لە خەڵك کرد شار بجێ بهێڵن, ئەمە تا بەرە بیان بە ئەتەمبیلی پێ لە ژن و منداڵی جل وبەرگ ڕەشەوە, هەموو لە پرسەی شەهیدو ئەنفالدا بووین, ڕێگایان نەدا لە شار دەرچینە دەرەوە, وەڵە کە گوللەی تۆپەکان گەیشتە دەوروبەری هەولێرو ڕێگرکەران هەڕاتن, ئیتر وەك روبار جەماوەر ڕێگای خێی کردەوە, لەرشدا خوێنی ئەو خەڵکەی لەو ڕۆژدا بووونە قوربانی لە ئێستەی ئەوانیە کە ڕێگریان کرد.
خەڵك بە بیجێ هێشتنی ماڵ و شار, ئەو داستانیان خولقاند کە لە مێژوودا ناوی نرا کەوە, دوای تەنها چوار ڕۆژ, داستانی برسی و سەرما بردووەکان چووە سەر مێزی نەتەوە یەکگرتووەکان.5ی ئەپرێل بیارەکی هەشت خانەی بەناوی بیاری 688 لە لایەن ئەنجومەنی ئاسایشەوە دەرچوو بە پاراستنی خەڵکی سڤیل, بەمەش کەوە بووە هەکاری گەانکاری بە یەکەمجار لە مێژووی گەلی کورددا لە باشووری کوردستان. هەیجێ و ئەنفال لە کاتی خێدا نەیانتوانی کاریگەری دابنێن, بەڵام کەوە کە روحی هەیجێو ئەنفال و کاردانەوەی ئەو دوو تراژیدیایە بوو, جیهانی هەنایە دەنگ=.
راپەڕین ئەنجامی نەبوو, وەڵە شکستی راپەڕین بووە سەرکەوتن. دوو هەکاری دواتر هاتنە پێشەوە شەی کەوە و بە رادەی کەمتر ئەزمە و راپەڕینەکانی مانگی تەموزی هەمان سانی ناو شارەکان, وە سەرکەوتنەکانی پێشمەرگە لە سەرقەاو گەرمیان, هەموو ئەمانە سەرکەوتنەکانی کەوەیان جەگیرترو بەرفراوانتر کرد.
کەواتە لە راستیدا هەر ئەمەی جەماوەر ئەندازیاری راپەڕین بوبێتین, ئەوا بەشك ئەندازیاری کەوەی ملیەنی و راپەڕینی تەموزی ناو شارەکان بووین, ئەم واقعەی دروست بووە بەری ڕەنج و تەکۆشای هەموومانە, نەك بەشداربووانی کەبونەوەکانی فەیلەقی نەسر لە کرماشانو بە دەست لەدان بە هاوکاری پاشکەکانی ئێران لە باشوور جوەیان کرد.

هەموو رووداوەکان ئاوە دەرخەن, دەستپێکی راپەڕین لە عێراق و کوردستان خەرسکی بووە و ئەنجامی رق لە شکست و سەرکوت, نەك ئەنجامی نەخشە و پلانەکانی کەبونەوەکانی کرماشان.

ئایا سۆسیالیزم لە ئراندا دادەمەزرێت؟.. 3.. حەمید تەقوایی

(بەشی سێیەم)
دیمانەی حەسەن ساڵحی لەگەڵ حەمید تەقوایی لە کەناڵی ئاسمانی کەناڵ جەدید
وەرگێڕانی :کاوە عومەر

حەسەن ساڵحی: یەکێک لە خاڵە سەرکییەکانی باسەکەت لە سیمینارەکەدا شۆشی ئینتەرنێت یان شۆشی پیشەسازی چوارەم بوو. بەچی ئەم پەرسەندنە بە شۆش ناودەبەن؟ وە بەچی شۆشی چوارەم؟
حەمید تەقوایی: لە سێ سەدەی ڕابردوودا بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتی چوار بەربەستی تێپەڕاندووە. داهێنانی بزوێنەری هەڵم لە کۆتایی سەدەی 18 کە لە ڕاستیدا سەرەتای شۆشی پیشەسازی و بەهێزکردنی بەرژوازی بوو، دووەم شۆشیش شۆشی کارەبایە کە لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەمدا ڕووێدا، لە ساڵکانی ناوەڕاستی سەدەی بیستەم، ترانسیستەر و کۆمپیوتەر داهێنران، کە بە شۆشی دیجیتاڵی ناسراوە، دواجاریش لە کۆتایی سەدەی بیستەمەوە سەرهەڵدانی وەبی جیهانی و ئینتەرنێتی بەخێوە بینی، کە پێی دەوترێت شۆشی ئایتی یان شۆشی ٤.٠ کە تا ئێستاش بەردەوامە. ئەمەش شۆشکە چونکە گۆڕانکارییەکی چەنایەتی و بازدانێکی نێک تەنها لە پیشەسازی و ئابووری بەکو لە هەموو پێوەندی و پێکەوە بەستنە کۆمەڵایەتییەکاندا دروستکردووە.
حەسەن ساڵحی: سەرمایەداری چەندین شۆشی تێکنەلەجی تێپەڕاندووە و ئێستاش هەر بەردەوامە. شۆشی ئینتەرنێت چ جیاوازی لە ئاوگۆڕکانی ڕابردوو؟
حەمید تەقوایی: ئەم شۆشە لە ڕووی چەنایەتییەوە لە زەر ڕووەو

جیاوازی یەکەم ئاوگەی پیشەسازییەکانی ئابردوو. جیاوازی یەکەم ئەوەیە کە ئینتەرنێت نەک تەنها مەیدانی ئابوری و بەرهەمهێنانی گەیەوە، بەڵکو تەواوی پەیوەندی و ژیانی کۆمەڵایەتی گەیەوە. بزوێنەری هەم و کارەبا لە بنەڕەتدا خاڵی وەرچەرخانێک بوون لە هەزی بەرهەمهێنانی مرۆڤدا کە کاریگەری زۆری لەسەر بارودۆخی ماددی ژیان و خۆشگوزەرانی کۆمەڵایەتی هەموو ئینسانەکان هەبوو، بەڵام کاریگەرییەکانی شۆشەی چوارەم تەنها لە بەرهەمهێنان و خۆشگوزەرانیدا سنوردار نییە، بەڵکو لە بنەڕەتدا پەیوەندی و پەکەوە بەستنەوە و ناسنامەی کۆمەڵایەتی خەڵکیان گەیەوە. خاڵکی تر ئەوەیە کە ئەم پەرەسەندنە بە خراپییەکی بە وێنە بەرەوپێش دەچێت و پەرەدەسێنێت. ئەوەی پێی دەوترێت شۆشەی ٤.٠ واتە ئەم پەرەسەندنە کۆتایی نەهاتووە و دەبێت چاوەڕێی ٤.١ و ٤.٢ و هتد بکەین. شۆشێکی بەردەوامە.

ئەم شۆشە کە بە شۆشی ئەلیکترۆنی و ئینفورماتیکیش ناودەبرێت، هەم لە ڕووی ئابووری و هەم لە ڕووی زیادبوونی سەرسوهێنەر لە هەزی بەرهەمهێنان و بەرهەمهێنانی کار و هەروەها لە ڕووی کاریگەریە سیاسی و کۆمەڵایەتییە زەبەلاحەکانییەوە، بەراورد ناکرێ بە پێناوگەکانی ئابردوو. وە بە بۆای من لە هەر زەمانێکی تر هەلومەرجی بە سیالیزمی ڕەخساندووە.

حەسەن ساڵحی: بە دیاریکراو، لەووی ئابوورییەوە تایبەتمەندیەکانی شۆشی پیشەسازی چوارەم چین؟

حەمید تەقوایی: خاڵی یەکەم ئەوەیە کە ئەم گەیانکارییەی هەزی بەرهەمهێنان بە شێوەیەکی بەرزڕووی زیاد دەکات. واتە گۆشکردنێک لاگەڵ بەرئەنجامی چەند لەسەدی(فراوانبوونی ئەندازەیی) و نێک زیادبوونی وردە وردە بە ڕێژەیەکی جێگیر (هێکشانی ئەندازەیی). گۆشەی هەزە بەرهەمهێنەرەکان و زیادبوونی بەرهەمهێنانی کار لە چەند دەیەی ئابردوودا چەند جین جار سەدەی ئابردوو زیاتر بووە.

بە نموونە هەرچەندە پیشەسازی ئۆتۆمبێل لە سەد ساڵی ئابردوودا وردە وردە گۆشەی کردووە، بەڵام گەیانکارییەکی چەنایەتی نەکردووە. کارەباش هەر وەک خۆیەتی. بەڵام لە دوای داهێنانی ترانسیستەر و شۆشی دیجیتاڵی لە نیو سەدەی ئابردوو تا ئەمڕۆ، هەم بەی میمەری و هەم خراپی حیساباتی کۆمپیوتەر هەر دوو ساڵ و نیو جارێک دوو هێندە زیادی کردووە. واتە هەر دە ساڵ جارێک ٣٢ جار! ئەم جارە گۆشکردنە جێگەی سەرسوڕمان و بە وێنەیە. ئەمەش بەو مانایەیە کە هەزی بەرهەمهێنان لەو بوارانەی کە کۆمپیوتەر و ڕەبەت بەکاردەهێنن (نزیکەی هەموو بوارەکان) دەتوانێت بەو پێیە زیاد بکات.

ئەمە ئەم پشکۆتنە بە تایبەتی لە پیشەسازییەکانی کۆمپیوتەر و

ئەلیکترۆنیدا دەبینین (وەک هەبەت، مۆبایلە زیرەکەکان، تەلەفزیۆنی زیرەک، تابلێت، ئامێری دەنگی، بەرهەمهێنان و دابەشکردنی مۆسیقا، فۆتۆگرافی و ڤیدیۆگرافی و هتد). یەکێم کۆمپیوتەر لە شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا کەشی دەیان تەن بوو و تەنها لە پیشەسازیە گەورەکان و هەندێک زانکۆ و کاروباری حکومەتدا بەکاردەهێنرا. لە ماوەی کەمتر لە ٢٠ ساڵدا کۆمپیوتەری سەر مێزمان هەبوو کە دەیان هێندە زیاتر مەمووری و هێزی کۆمپیوتەریان هەبوو. وە ئەمڕۆ هێزی مۆبایلە زیرەکەکان کە لە ڕاستیدا کۆمپیوتەری گیرفانن، زۆر زیاترە لە گەورەترین و بەهێزترین کۆمپیوتەرەکانی بیست ساڵ لەمەوبەر. ئەمە لە کیلۆبایتەوە بۆ تێرابایت و لە کیلۆهێرتزەوە بۆ گیگاهێرتز. هاوکات نرخی بەرهەمە ئەلیکترۆنیەکان بەردەوام لە دابەزیندایە.

ئەم پەرەسەندنە تەنیا لە پیشەسازی ئەلیکترۆنیدا سنووردار نییە. ئەم گەشەکردنە خێرایە لە پیشەسازیەکانیشدا دەبینرێت کە کۆمپیوتەر و هەبەتیان بەکارهێناوە. لە ساڵی ٢٠١٤ ئامارێک باوکرایەوە کە دەریخستووە "ئینسانەکان لەو کاتەوەی بە یارمەتی هەبەت کاردەکەن بۆ هەژدەی ٨٥% کارامەتر بوون لەو کاتەی کە بەبێ هەبەت کاریان دەکرد". ئەمەش بۆ واتای زیادبوونی ٨٥٪ هێزی بەرهەمهێنان دێت. ئەم گەشەکردنە بۆ مانایەیە کە هێزی کار دەتوانێت بۆ هەژدەی ٨٥٪کەم بکاتەوە، بەڵام هەژدەی بەرهەمهێنان وەک پێشوو دەبێت. لە سیستەمی سەرمایەداریدا بگومان سەعاتەکانی کارکردن کەم ناکەنەوە، بۆ زیادکردنی هەژدەی قازانج و بەهرەکێشی خەڵک کارەکانیان دەردەکەن! بەڵام گرنگ ئەوەیە کە لە ڕوانگەیەکی بابەتییەوە ئۆگاری پاراستنی قەبارەی بەرهەمهێنان هەیە لەگەڵ ئۆگاری کەمکردنەوەی کاتەکانی کارکردن بۆ کەمتر لە ٤ کاتژمێر لە هەژدەکدا. ئامارێکی دیکە باوکراوەتەوە کە دەریدەخات لە پیشەسازی ئۆتۆمبێل لە ئەمریکا، دوای بەکارهێنانی هەبەت، هێزی بەرهەمهێنانی ساڵانە بۆ هەژدەی ٣.٣٪ زیادیکردووە. واتە هەر ١٠ ساڵ جارێک هێزی بەرهەمهێنان دوو هێندە زیاد دەکات! لە ساڵی ٢٠١٣ دەسەڵاتدارانی چین ڕایگەیاند کە هەژدەی گەشەی پیشەسازی هەبەت لەم وڵاتەدا زیاتر لە ١٠٪ بووە لە ساڵەکدا. واتە گەشەی ئەم پیشەسازیە بۆ هەژدەی زیاتر لە ١٠٠٪لە دەیەی ڕابردووداە.

کاریگەریەکی دیکەی گرنگی شەشی چوارەم، ئیمکانیات و گەشەکردنی بەرهەمە تاکەکەسیەکان (پیشەسازیەکانی ناوخۆ) بۆ بەکارهێنانی سەشیال میدیایە. بەشێکی گەورەی کەمگۆ توانیویەتی بەرهەم و خزمەتگوزاری پێشکەش بکات، کە لە هەگەی کارکردن لەگەڵ کۆمپیوتەرەوە مەیسەر بووە، لە سەشیال میدیادا. هەر لە

بەرگدروویەوە بە فەرکردنی زمان و مۆسیقا، هاوڕێکاری دادوەری و یاسایی، تا دەگاتە فڕۆشتنی بەرهەمی دەستی، تا دەگاتە چاککردنەوەی کەرەستەی ناوماڵ و هتد.. لەم بوارەدا بەتایبەت شەوازی بەرهەمهێنانی زیادە (additive manufacturing)
بە یارمەتی ئامێری چاپی سێ ڕەهەندی3D Printers
پڕینتەری سێ ڕەهەندی گەورەتر و ئەنجامدانی کاری جۆراوجۆر لە بەرهەمهێنانی بەرهەمەکاندا پێکهێناوە. ئەم ئامێرانە دەتوانن لەسەر بنەمای بەرنامەی کۆمپیوتەر یان ئەپی تایبەت کاربکەن و کەرەستەی خاوی هاتوو خۆیان بگۆڕن بە بەرهەمی جۆراوجۆر، لە کڵۆپاڵی پلاستیکییەوە بە کڵۆپاڵی دار و کانزا و هتد. ئەم بەرهەمانە بەپێی ئەو بەرنامەیەی کە بە چاپکەرەکان دراوە بە سەرپەرشتی تەنها یەک کەس و بە وردی ملیمەتر کاردەکەن. بەکارهێنانی ئەم ئامێرانە لە بەرهەمهێنانی ماڵەوە و تەنانەت لە کارگەکاندا بە خێرایی زیاد دەکات.
لە شەشە پێشسازییەکانی هابردووداو ئەم خێراییە غەڵ ئاسا و بەپەلەیەمان لە زیادکردنی بەرهەمهێنان و هەزی بەرهەمهێنانداو نەبوو. ئەم پەرسەندنە بەو مانایەیە کە ئۆگەرەکی بابەتیانە هەیە بە بەرهەمهێنانی بەرهەم بە دابینکردنی پێداویستییەکانی جەماوەرێکی زۆری خەڵک بە چەند سەعاتێکی کەم لەکاتی کارکردن لە ئەمەداو. ئەمە ئەم پێشکەوتنانە خێیان لە سامانی فەلەکیی نوخبەی دەسەاتداردا دەردەخەن (بەپێی زانیارییەکانی ئێکسفام، لە سەردەمی پێتای کەرەنادا، کەی سامانی دە لە ملیاردەر سەرکییەکانی جیهان زیاتر لە دوو هێندە زیادیکردووە)، لە کاتێکدا لە هووی بابەتییەوە تەواو ئۆگەری ئەوە هەیە کە بوونە خەراکردنی هەزی بەرهەمهێنانی ئینسان دەبە وەربگەڕێت بە کەمکردنەوەی بە وێنەی کاتەکانی کارکردن و باشترکردنی دەستبەجێی ئاستی خۆشگوزەرانی گشتی خەڵک. ئەمە ئەم ئۆگەرە بە کردەوە لەتوانادایە، لە کاتێکدا ٥٠ ساڵ لەمەوبەر وا نەبوو. شەشی دیجیتاڵی و شەشی ئینتەرنێت وایکردووە کەئەم کارە لەتوانادا بێت.
ئاڵوگۆڕێکی دیکەی گرنگ ئەوەیە کە زەرەک لە خزمەتگوزارییەکان و تەنانەت کاکانیش بوونەتە خەڵایی. وەک نموونە بەرهەمهێنان و فڕۆشتنی ئینسایکلۆپیدیا یان دائیرەی مەعاریف کە پێشسازییەکی چەند ملیار دۆلاری بوو لە جیهاندا، ئەمە بە خەڵایی لەبەردەستی هەموواندایە لە شەوەی ویکیپیدیادا. ئینسایکلۆپیدیایەک بە کوالیتی بەرزتر و زانیاری گشتگیرتر و زۆر ئاسان بەردەستە لە گەورەترین ئینسایکلۆپیدیای چاپکراو، بەڕکێی بە وێنەی زانیاری دەخاتە بەردەستی هەمووان و هەموو جۆرێک و هەموو کاتژمێرێک نوێ

دکرتو. نزیکی ٤٠ هزار کس خبخشان و بردوام و ملیانان کس لسر بنمای کیس بـ کیس زانیارییکانی ویکیپیدیا زیاد دکن و دستکاری دکن و نو دکنو. بم شویـ ئم پیشسازییـ بـ تواوی لـ ژر کنترلی بازای سرمایـ درچوو و یاساکانی قازانج بـوی نابن.
پیشسازی برهمهنانی فرهنگ بـ تواوی بـ همان شو پری سندوو. ئمش لـ برامبردا گانکارییکی چنایتی لـ زانست و زانیاری گشتیدا دروستکردوو. هر کسک برامبر بـ ملیانان برگی کتب لـ مبایل و لـ گیرفانی خیدا هدگرت، کـ دتوانرت بـ سری پنجیک دستی پـ بگات.
هروها زرک لـ ئپ و پلاتفرمکانی سشیال میدیا بخایین. هر ئم سکایپـ کـ بم برنامیـ تمار دکین، پیوندی تلفنی لـ هر شونکو بـ هر شونکی جیهان، یان تویتر (X Network)، تلگرام، فیسبووک، ئینستاگرام و هتد، بـ خایی بردستـ بـ هموو بکارهنران. هروها پیشسازی مسیقا – برهمهنانی مسیقا و دابشکردنی مسیقا – فتگرافی و چاپکردنی ونـ و تا ادیکی زر سیرکردنی فیلم و برهمهنانی ڤیدیـ بـ کردو بووتـ خایی. زر کس سانکـ تمار و سی دییان نکیو. بـ بینینی فیلمکان پویستت بـ "DVD" یان "VHS" نییـ. ونگرتن و چاپکردنی ونـ و تنانت دروستکردنی ڤیدیـ و فیلمی خزانی بتـ خایی و فیلمی فتگرافی و هاتن و چاپکردنی ونـ بـ تواوی و تا ادیکی زر فتگرافی خزانی و کامرای ڤیدیـیی، هم زیاد و هم لناوچوون. پموانییـ نوی Z تنانت ناوی ئم جر برهمانشی بیستبت.
هروها خزمتگوزاری پروردیی لـ چندین بواری جیاوازدا لـ ئینترنت و یوتیوب بـ خایی بـ هموان بردستـ. هر لـ وانوتنوی هموو جر پیشیکو تا دگاتـ چشت لنان و ورزش و ئیسراحت و چنین و باخوانی و گو چاندن، بـ فرکردنی زمانـ جیاوازکان و پیشسازی تکسی و زانیاری گشتیاری و گشت و نخشی شار و شقامکان، تا دگاتـ چاککردنوی ئتمبل و کرستی ناوما و هتد. هتد. .
نموونـ زرن، بام ئم نموونانـ بسـ بـ ئوی وتی گشسندنمان پیشان بدن: پرسی بخایی بوون و لـ ئنجامدا وازهنان لـ کا و خزمتگوزارییکان لـ سا و پیوندییکانی بازای سرمایداری.
لاینکی تری نهشتنی نوندگرکانـ لـ پیوندی نوان برهمهنان و بکاربردندا.

بە نمونە لە پیشەسازی گەشتیاریدا دیاردەیەکی نوێمان هەیە بە ناوی airbnb کە ڕێگە بە گەشتیاران و گەشتیاران دادات ئاستەوخۆ پەیوەندی لەگەڵ ئەو کەسانەدا بکەن کە دەیانەوێت خانووکانیان بکرێ بگرن. هەتلەکان ژمارەیەکی زۆر لە کەیارکانیان لەدەستداوە، چونکە خەڵکێکی زۆر لە وەرزی گەشتیاریدا بەم شێوەیە گەشت دەکەن. بگومان هەندێک کەمپانیا پەیوەندی نێوان گەشتیاران و خاوەن خانووکانیان قەرخ کردووە، بەڵام بوونیان بە تەواوی پێویست نییە. بنەمای کارەکە بریتییە لە ئەپێک یان پڕۆگرامێکی کۆمپیوتەر کە پێویستی بە خاوەنکار و تەنانەت مرۆیی بەڕێوەبردن و کۆنترۆڵکردنی نییە.

نموونەیەکی دیکەی گەورەی لەم بوارەدا تاکسی ئینتەرنێتییە، کە "ئوبەر" گرنگترین ئەپی تەدایە. ئوبەر تەنها بەرنامەیەکی کۆمپیوتەرییە کە بە تەواوی بەبێ بەڕێوەبەرایەتی مرۆڤ و کارمەند و فەرمانگە و بیرۆکراسی کاردەکات. تەنانەت پێویست ناکات تەلەفۆن بە کەسیش بکەیت. تە بەرنامەکە لە مۆبایلەکەت دادەبەزێنیت و سەرچاوە و شوێنی مۆبەستت دەنووسیت. ئەو شۆفێرانەی دەیانەوێت لەگەڵ ئوبەر کاربکەن پشتر زانیارییەکانیان داخڵ کردووە. ئەم بەرنامەیە ئاستەوخۆ سەرنشین بە شۆفێرەوە دەبەستێتەوە و پێویستی بە هیچ جۆرە ناوەندگیر و بەڕێوەبردن و کاری ئۆفیس و بیرۆکراسی و لە پلەی یەکەمدا خاوەنی بزنسکە نییە. خاوەنی فرە ملیاردێری کۆمپانیای ئوبەر لە ئاستیدا خاوەنی بەرنامەیەکی کۆمپیوتەرییە و ئەوە تەواو. ئەپی ئوبەر هاوشێوەی Airbnb بەدەر لە ناوەندکان، واتە ئەو سەرمایەدارانەی کە لەگەڵ هەر کەین و فرۆشتنێکدا قازانج دەکەن و ئاستەوخۆ کەیار و فرۆشیار بەیەکەوە دەبەستێتەوە. لێرەشدا دەبینین کە پیشەسازی تاکسی لە سایەی ئینتەرنێتەوە بەرەو ڕزگارکردنی خێی لە خاوەن سەرمایە دەڕوات.

لە هەموو ئەو نموونانەی سەرەوەدا ئەوەی بەرنامەی کۆمپیوتەریان ئەپلیکەیشن (ئەپکان) یەکلاکەرەوەیە. سیستەمی کارپێکردن ئەوەکی بەرچاوی دەزیوەتەوە نەک تەنها لە کۆمپیوتەر بەکو لە مۆبایلە زیرەکەکان و لە جی پی ئێس و لە ئۆتۆمبێل و لە تەلەفزیۆن و لە زۆرێک لە ئامێرەکانی ناوماڵدا، بە جۆرێک لەمەدا باس لە ئینتەرنێتی شتەکان دەکەن. ئینتەرنێت کە ئامێرە زیرەکەکان بەیەکەوە دەبەستێتەوە و هەماهەنگی دەکات.

شتێکی سەرنجڕاکێش کە پێویستە ئاماژەی پێبدەین ئەوەیە کە خەبەرهەمهێنان و پەرەسەندنی بەرنامەکانی کارپێکردن operating systemsدەتوانرێت لە ڕووی کەمایەتیشەوە و بەخۆایی ئەنجام بدرێت. لە ئێستادا بەرنامە گرنگەکانی کارپێکردن وەک لینوکسlinux

و فایرفکس firefox بناو سرچاو کراون open source، واتە کدکانیان گشتییە و بە هموو کسک بردستە. کمپیوتەرکان دتوانن بە خەایی ئەم پرگرامانە بکاربهەنن و پرگرامسازان دتوانن تەواویان بکەن یان بەپەی بکارهەنانیان بیگەن.
دوایین پرسەندن بریتییە لە زیرکی دستکرد یان AI کە دتوانەت کارکردی زرک لە پیشسازییەکان تەکبدات و کاری مرڤ بە کمترین ئاست کەم بکاتەو لە بەرهەمهەنانی تەنانەت بەرهەمە فیکرییەکانیشدا. بە نموونە AI دتوانەت پەویستی زرک لە ستافی پشت کامەرا و تەنانەت ئەکتەرکانی پیشسازی فیلمیش نەهەت. ئەم پەشهاتانە لە پەیوەندییە سەرمایەدارییەکاندا بە مانای زیاتر و زیاتری بەکاری و نائەمنی ئابووری دەت، لە کاتەکدا لە واقیعدا هەلومەرجی بابەتیی کەمکردنەوەی کاتی کارکردن و زیادکردنی کاتی بەتاەی خەک و زەربوونی کاەا و خزمەتگوزاری بووە.
ئەو ئاوگەانەی کە ئاماژەم پەدا بە پەچەوانەی پەیوەندییە سەرمایەدارییەکانەو دەەن. ئەم پەشهاتانە بە مانای گەشەی بە وەنەی هەزە بەرهەمهەنەرکان و هەزی بەرهەمهەنانی ئینسانی و ئەگەری کەمکردنەوەی بەرچاوی کاتەکانی کارکردن و بەکەمەایەتیکردنی پرسەی بەرهەمهەنانی کاەا و خزمەتگوزارییەکان بەبە ئەوەی پەویستی بە سەرمایەدار و تەنانەت بەوەبردن و بیرەکراسی.
حەسەن ساەحی: بنەما و ەگی ئەم ئاوگە چییە؟ ئایا ئەم قەناغەکی تایبەتی گەشەی هەزە بەرهەمهەنەرکانە؟
حەمید تەقوایی: هەزە بەرهەمهەنەرکان کە گرنگترین پایەی کەرستەی بەرهەمهەنانن، بە درەژایی مەژوو بەردەوام گەشەیان کردووە. لە لەکدانەوەی کەتاییدا هەموو خاە وەرچەرخانەکان و پەشکەوتنە ئابوورییەکان و شەشە کەمەایەتییەکان لە مەژووی مرڤایەتیدا بەهەی پەرسەندن و باشتربوونی هەزە بەرهەمهەنەرکانەو بووە.
بەای من ئەمە ئەمە شاهیدی گەشەکردن و بازدانی بە پەشەوەی هەزە بەرهەمهەنەرکانین. شەشی پیشسازی چوارەم نوەنەرایەتی کاریگەریی یەکلاکەرەوەی تەکنەلەجیا و بەرهەمە زانستی و فیکرییە مرەییەکان دەکات لە بەرهەمهەنانی سامانی کەمەایەتیدا.
نزیکەی ١٧٠ ساە لەمەوبەر مارکس لە تەبینییەکانیدا کە بە ناوی گروندریسە باوکرایەو، دوای بینینی یەکەم نموونەی داهەنانە تەکنەلەژییەکانی وەک تەلەگراف و بزوەنەری هەم، باسی لە بەرچاو و گرنگی سەبارەت بە ەی زانست و هزری ئینسان لە بەرهەم هەنانی پیشسازیی گەوردا کرد . پەشبینی دەکات لەگە گەشەکردنی تەکنەلەژیا، بەرهەمە فیکری و زانستییەکان ەەکی یەکلاکەرەو لە

بەرهەمهێنانـدا بگـۆن. دەشـێـت، زانسـتی کـۆمـەڵـایـەتیsocial intellect عەقـڵـی کـۆمـەڵـایـەتی لـە ئامرازگـانی بـەرهـەمهـێنـان (ماشینـگانی وەک ڕۆبـۆتـگانی ئـۆمـڕۆ)دا دیاری دەکرێت، ئـەمـش دەبـێتـە هـۆی کـەمکـردنـەوەی کـاتی کـارکردن لـە پیشـسـازییـە گـەورەگانـدا و کرێکاران دەگـەڕێت بـە سـەرپـەرشتیار و کـۆنـتـڕۆڵی بـەرهـەمهـێنان.
ئـەمـش شاهیـدی هـەمـان پـەرسـەندنین. پـەش شـۆڕشـی ئینـتـەرنـێـت، ئامرازگـانی بـەرهـەمهـێنان لـە ڕاستیدا درێژکراوەی دەستی ئینسان بوون، ئـەمـڕۆ درێژکراوەی مـێشک و هزری ئینسانن، بـە بـڕوای مارکس، "ئـەنـدامـگانی مـرۆڤـی ئینسـانن". ئـەو زانسـتـە کـۆمـەڵـایـەتییـە ئیـرادەداری کـە مـارکس باسـی دەکـات، ئـەمـڕۆ لـە ئـەپـگـانی کـۆمپیوتـەریـدا نیشـان دەدات، کـە ڕۆڵـی لـە بـەرهـەمهـێنـانـدا ڕۆژانـە گرنگتر و چارنووسسازتر دەبێت. مارکس دەڵێت بـەو پـێیـەی قازانجی سـەرمایـە پـێویسـتـە بـە کاری ڕاستـەوخـۆی کرێکارانـەوە، میکانیزمـگردنی بـەرهـەمهـێنـان و کـۆمکـردنـەوەی کاتـگـانی کـارکردن ئـەو هـۆلـومـەرجـە ماددییانـەن کـە دواجار "بناغـەی سـەرمایـەداری" دەتـەقـێنـنـەوە و دەیبـەن بـە هـەوادا. وە ئـەمـڕۆ ئـەمـە لـە بـەربـەسـتی گـەڕانـکـارییـەکی لـەو شـێـوەیـەداین. شـۆڕشـی پیشـسـازی چـوارەم لـە تـەکنـۆلـۆجیـا و بـەرهـەمـە زانستی و فیکرییـە مـرۆییـەکان لـە بـەرهـەمهـێنانی سامانی کـۆمـەڵـایـەتیدا لـەگـەڵ یـەکلاکـەرەوەی هـەیـە کـە چیتـر لـەنـاو تـوخـمی پـەیـوەنـدییـە سـەرمایـەداریـەکاندا جـێی نابـێتـەوە.
[وەرگـێڕانـگانی پـەیـوەسـت بـەو خـاڵـانـەی سـەرەوە لـە کتـێـبی (Grundrisse)ی مارکس لـە تـێبینییـەکانی ژێـرەوەدایە].

حـەسـن ساڵحی: ئـەو لایـەنی ئابووری شـۆڕشی ئایتیتان بـە وردی ڕوون کردەتـەوە. لـە هـەمان کاتدا باست لـەوە کرد کـە ئـەم شـۆڕشـە پـێکـەوە بـەسـتن و و پـەیـوەنـدییـە کـۆمـەڵـایـەتییـەکـانیش دەگـۆڕێـت. تکـایـە ئـەم لایـەنـە زیـاتر ڕوون بکـەنـەوە. ئایـا لـە ڕوانگـەی کـۆمـەڵـایـەتی-فـەرهـەنگییشـەوە ئـەم پـەرسـەندنـە لـەگـەڵ پـەیـوەندییـە سـەرمایـەداریـەکان لـە دژایـەتیدایە؟
حـەمید تـەقوایی: پایـەکی گرنگ و ناوازەی شـۆڕشی پیشـسازی چوارەم، کـاریگـەریـە قـوڵـە کـۆمـەڵـایـەتی-فـەرهـەنگییـەکـانیـەتی. دەتوانـرێت ئینـتـەرنـێـت بـە شـێـوەش لـە پـەیـوەنـدییـە کـۆمـەڵـایـەتییـەکـانی ئینسانـدا ناوببـرێت. ئـەم شـۆڕشـە کولـتـوورەکی خـۆقـانـدووە کـە پـەمـوایـە خـاڵی وەرچـەرخانـە لـە ژیانی کـۆمـەڵـایـەتی مـرۆڤدا.
یـەکـەم کـاریگـەری ئینـتـەرنـێـت بـریتییـە لـە بـاوکردنـەوەی میـدیا و ڕۆکخراوە هـەواڵییـەکان. پـەش ئینـتـەرنـێـت هـەمووان دەبـوو ئاماژە بـە میـدیا و سـەرچاوە هـەواڵییـەکـان بکـەن کـە لـەلایـەن حکـومـەت و

سەرمایەدارە گەورەکانەوە قەرخ کرابوون. ئەمە هەمووان پێیامنەرن. بە یەکەمجار لە مێژووی مرۆڤایەتیدا هەموو هاوڵاتییەک دەتوانێت ملیۆنان گوێگری هەبێت. بە یەکەمجار دیاردەیەک کە پێی دەوترێت influencer کاریگەر، تەکنیکی گرنگی لە پشکۆتنە کولتووری و کۆمەڵایەتییەکاندا دەزیوە. لە تەمەنی گەنجیدا من و هاوتەمەنەکانی من ئەگەر بمانویستایە قسەی خەمان بگەیەنینە کەسێک یان کاریگەریمان لەسەر پشهاتەکان هەبێت، دەبوو دەستمان بە ڕۆژنامە و ڕادیۆ و تەلەفزیۆن درێژ بکەین، یان ئەگەر لە ڕووی سیاسییەوە چالاک بووین، دەبوو سود لە پلاتفۆرمە حزبییەکان وەرگرین. ئەمە هیچ کام لەمانە پێویست نین. تەنها پێویستت بە مۆبایلەکی زیرەک هەیە بۆ ئەوەی دەنگتان بۆ گوێی هەموو جیهان بگەیەنن و کەسە هاوبیرەکانت لە دەوری خۆت کۆبکەیتەوە. دەتوانن نوێترین زانیاری دەربارەی ئاوگەڕە کولتووری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و هونەرییەکانی چوار گۆشەی جیهان بزانن و کەسانی دیکەی لە ئاگادار بکەنەوە.

خاڵێکی تر ئەوەیە کە ئینسانەکان لە ڕەگەی ئینتەرنێتەوە زیانی تایبەتی خۆیان لەگەڵ یەکتردا هاوبەش دەکەن. ئەمە نەوەی Z، ئەو گەنجانەی لەگەڵ مۆبایلە زیرەکەکاندا گەورە بوون، ئەم کولتوورەیان هەیە. ئەم نەوەیە و زۆرێک لە بەکارهێنەرانی سۆشیال میدیا بە گشتی، لە ڕەگەی پلاتفۆرمی ئینتەرنێتەوە خەم و خۆشییەکانیان، ڕۆژی لەدایک بوون و زەماوەند و هەست و ئارەزوو و هەوراز و نشێوەکانیان لە ژیانی تایبەتی خۆیاندا دەخەنە بەر دەستی یەکتری. سۆشیال میدیا میدیای هەردوو هەواڵ و زانیاری کۆمەڵایەتی و کەسییە. بەم شێوەیە شوناسی لەکاڵی مرۆڤەکان سیمایەکی کۆمەڵایەتیشی بەدەستهێناوە.

بزانە مرۆڤ دوو جۆر ناسنامەی هەیە: ناسنامەی ناوچەیی یا ناوخۆیی و شوناسی گۆباڵ یا جیهانی. ناسنامەی جیهانی ناسنامەیەکی ئینسانی و گشتییە. بەڵام ناسنامەی ناوخۆیی لەسەر بنەمای خۆشەویستی و حەز و ئارەزووی تۆ بۆ ژینگەی ژیان و ئەزموونە کەسییەکانت دامەزراوە. حەز و ئارەزووت بۆ شوێن و شارەکەت، بۆ ئەو قوتابخانەیەی کە چووییتە لێی بوویت، بۆ یادەوەرییە هاوبەشەکان لەگەڵ کەسانی دەوروبەرت و هتد. پێت خۆش بێت یان نا، هەموو کەسێک منداڵێکی و تەنانەت ووکی ماڵەوە و ئاژەڵە ماڵییەکی زیاتر لە کەسانی تر خۆشدەوێت چونکە شایەتحاڵی گۆشکردن و گەورەبونیان بووە، لە نزیکەوە دەیانناسن و ئاشنا بوون لەگەڵیان. بەم مانایە شوناسی لەکاڵی لە جۆهەری خۆیدا مرۆڤە، بەڵام لە ڕووی مێژوویەوە لە ژێر بارگرانی ناسنامەی نەتەوەیی و میللی و ئایینی و ڕەگەزیدا شێوەنراوە و بەلادابراوە.

ئەمە ئینتەرنێت وایکردووە لایەنی مرۆیی ئەم شوناسە لەکاییە

زیاتر بەرچاو بکەوت و سەرهەبدات و وەک پرسەکی کەمەایەتی دیاری بکرەت. هەموو کەسەک دەتوانەت ئەزموونی تایبەتی خەی و بەرژەوەندییە هزریەکان و سەلیقەی هونەری و کەش و نیگەرانییەکان و ەاسپاردە و ەنماییەکان و وەرزش و مەسیقای دەخواز و وەنە و ڤیدیە کلیپی خەی و خەزان و هاوەکانی و هتد و هتد بەیەکەوە باس بکات و بەم شەویەش، بە فراوانکردنی ئەو ناسین و ئاشنابوون و بەرژەوەندییەی کە سنووردار بوو بە بازنەی جوگرافی ژیانی هەمووان پەش سەشیال میدیا لەسەر ئاستی جیهانی. ئەمە جەرەکە لە هاوەیەتی و نزیکایەتی و هاوکاری لەسەر ئاستی جیهانی کە لە مەژوودا بە وەنەیە. بەم شەویە شوناسە لەکاییەکان خەیان لە بارگرانی ناسیەنالیزم و ئایین ەزگار دەکەن و دەبنە ناسنامەی ئینسانی-کەمەایەتی. بە واتای لەکچوون و هاوەیەتی لە ەووی بەرژەوەندی و بەچوونی سیاسی-کەمەایەتی و سەلیقەی هونەری و ئەدەبی و وەرزشییەوە، هەروەک چەن بە کەمەگەیەکی مەدەرن و مەدەنی گونجاوە و لەبارە.

لە لایەکی ترەوە ناسنامەی جیهانی مرەڤەکان لەگەە ئینتەرنەتدا زیاتر بەرچاو دەکەوەت. بەپەی پەناسەکە، شوناسی جیهانی تەنیا دەتوانەت دوور بەت لە کەنپەرستی ناسیونالیستی-ئەخلاقی-ئاینیەکان و لەسەر بنەمای بەها مرەییە هاوبەش و گشتگیرەکان بەت. بەهاکانی وەک ئازادی، یەکسانی، دادپەروەری، خەشگوزەرانی، کەرامەتی ئینسانی و هاوشەوەکانی. ئەم بەهایانە زیاتر بەرچاو و بەربەاوتر دەبن لەگەە نزیکبوونەوەی خەکی هەسارەکە لە ەگەی سەشیال میدیا و بوون بە هەزەکی گەانکاری لە کەمەگەی جیهانیدا. لە سەردەمی بزووتنەوەی دەستبەسەرداگرتن occupy لە ەژئاوا و شەشەکانی بەهاری عەرەبی، و نموونە زیندووەکەی ئەمە، شەشی ژنانی ژیانی ئازادی، ئەمە شاهیدی ئەم هاوپشتی و هاوەیەتییە جیهانییەین لە دەوری ئەو جەرە بەهایانە.

کاریگەرییەکی دیکەی شەشی ئینفورماتیک بریتییە لە پەشخستنی بەوەنەی تەگەیشتن و هەشیاری گشتی لە ئەنجامی ئازادی و زانیاری ئازاد. جگە لە ئینسایکلەپیدیا و فەرهەنگ و سەرچاوەی هەوا-زانیاری ئازاد، کەمەیەکی زەبەلاح لە وتار، سیمینار یان وەبینار، دیبەیت و چاوپەکەوتنی پراکتیکی، کەمەایەتی، سیاسی، هونەری و مەژوویی لە ئینتەرنەتدا بە زمانە جیاوازەکان بەردەستە. دەرئەنجامی کەمەایەتی و کولتووری ئەمە بە نەوەی کەتایی Z کە لە سەرەتای ژیانەوە دەستی بەم زانیاریانە گەیشتوە، تا ەادەیەکی زەر پەویستی بە پەروەردەی کلاسیک و تەنانەت ئەتەریتەی بەساەچووان نییە. زانست و زانستی ئینتەرنەت جەگەی ئامەژگاری و زانیاری

گورکانی گرتتو. لە زەر بواردا ئەو هەرزەکارکانن کە دایک و باوکیان ئاگادار دەکەنەو و فەریان دەکەن. لە پەروەردەکردنی منداڵ و ئامەژگاری چەشت لەنان و تەندروستییەو تا دەگاتە زانیاری مەژوویی و هونەری و ئەدەبی و هتد. جیاوازیەکان نامەنن چونکە هەموو کەسەک دەتوانەت بە فشاری پەنجەیەک ڕاستی هەموو بەچوون و بیرەکە و ڕەنماییەک بپشکنەت. ئەمەش لە بەرامبەردا دەسەڵات و هەژموونی تایبەتی بەسەر خەڵکی ئاساییدا، و ئەتەریتەی حکومەتەکان وەک تایبەتمەندیە باوەکان بەسەر جەماوەری خەڵکدا لەناو دەبات و دەبەتە هەی یەکسانی و هاوتابوونی کولتووری-زانیاری لە هەموو کەمەڵگادا.

هەموو ئەمانە بەو مانایە کە ئینتەرنەت ناسنامەی کەمەڵایەتی مرەڤەکان بەهەز دەکات و تیشک دەخاتە سەر بەو ئاراستەیەی کە سەسیالیستەکان زیاتر لە جاران دەیانەوەت. سەسیالیزم واتە ڕەسەنایەتی کەمەڵگا، واتە جەختکردنەو لەسەر ئەوەی کەسایەتی و ناسنامەی مرەڤەکان کەمەڵایەتییە. تەنانەت زمان و مەشک و پەرەسەندنی بایەلەژیشمان قەرزاری ژیانی کەمەڵایەتین. سەشیال میدیا ئەم ناسنامە مرەییە زیاتر بەرچاو و تایبەتتر دەکات. سەبەری لەسەر ناسنامەی نەتەویی-ئاینی دادەنەت و تەنانەت شوناسی ناوخەییش بەکەمەڵایەتی دەکات و بەم شەوەیە کولتوورەک دروست دەکات کە لە جەوهەرەکەیدا سەسیالیستییە.

هەموو ئەو خاڵانەی کە من ڕوونم کردەو، بەتەواوی پەچەوانەی پەیوەندییەکانی بەرهەمهەنانی سەرمایەداری و لەگەڵ ئەو کولتوورەی کە لەسەر بنەمای کەبەکە و قازانج سازی دامەزراوە. ئە مەڵ سە ڕمایە داری لە سە ڕ بنە مای یاسا ئابووری و ئەبژەکتیڤە کانی بازاڕ نییە ، وە ک ئە وان پەی دە ڕەن ” دە ستی نە بینراوی بازاڕ”، بە ڕکو بە هەزی یاسا یاسایی و سزاییە کان، ڕەگری لە تەکچوونی پە یوە ندییە کانی سە ڕمایە داری دە کات. قەدەغەکردنی بەرهەمهەنانەوەی بەبەرامبەر و دابەشکردنی بەرهەمە فیکرییەکانی وەک پرەگرامی کەمپیوتەر، کتەب، مەسیقا، فیلم و هتد، بەکاریی کرەکاران لەبری کەمکردنەوەی کاتەکانی کارکردن، پاراستنی یاسایی خاوەندارەتی تاکەکەسی لە بەرهەم و خزمەتگوزارییەکانی وەک ئەبەر و ئایربینب، کە پەویست دەکات نەخەر تەنها خاوەندارەتی بەڵام وەبەرهەنانیش.و هیچ کەنتەڵ و بەڵوەبردنەکیان نییە و بە ئاسانی دەتوانرەت بە کەپیکردنی ئەپەک بەرهەمبهەنرەنەو، ڕەگریکردن لە بەاوکردنەوەی ئەو زانیاریانەی کە بە “نهەنی” دادەنرەت وەک نایاساییکردنی ویکیلیکس و هتد و هتد، هەموویان ئاماژەن بە… هەوڵەکانی حکومەتەکان بە پاراستنی پەیوەندییەکان کە سەردەمەکەیان

بە تەواوی هاتوو
پەیوەندی سەرمایەداری زەر توند و تەە بە پەشکەوتنە زانستی و تەکنەلەژییەکانی سەردەمی ئەستا. شەشی پیشەسازی چوارەم، وەک گەانەکی خەرا و بەردەوام، بەیارە ئەم توەکە بشکەنەت و خزمەت بە ەزگاری و خەشگوزەرانی گشتیی هەموو دانیشتوانی زەوی بکات. بەگومان ئەم پەرەسەندنە پەویستی بە شەشەکی سیاسی هەیە، بەام هەلومەرجی بابەتیی زیاتر لە جاران بە پەکهەنانی شەشەکی لەو شەویە. شەشەک کە ەزگاری بەت لە سەرمایەدارە مفتەخەرەکان و هەموو ئەو ئاسانکارییە بابەتیانە بخاتە خزمەت کەمەگا.
حەسەن سالحی: دەست خەش، لە بەرنامەی داهاتوودا دوا پرسیارەکانم دەکەم.

تەبینی:
وەرگەانی کارل مارکس (سەرچاوە: وەرگەانی ئینگلیزی لەلایەن گروندریس، چاپخانەی پەنگوین، ئەنلاین)
https://www.marxists.org/…/کارەکان/١٨٥٧/grundrisse/index.htm
"سروشت هیچ ئامەرەک دروست ناکات، هیچ لوکەمەتیڤەک، هەی ئاسن، تەلەگرافی کارەبایی، کەرەکی ئەتەماتیکی و هتد. ئەمانە بەرهەمی پیشەسازی مرەڤن؛ ماددە سروشتییەکان گەاون بە ئەرگانی ئیرادەی مرەڤ بەسەر سروشتدا، یان بەشداریکردنی مرەڤ لە سروشتدا. ئەوان ئەرگانەکانی… مەشکی مرەڤ. بە دەستی مرەڤ دروست دەکرەن؛ ئەوان هەزی بابەتیی زانینن. گەشەسەندنی سەرمایەی جەگیر ئەو نیشان دەدات کە زانینی کەمەایەتی گشتی تا چەند بووەتە هەزەکی ەاستەوخەی بەرهەمهەنان، و لەرەو تا چەندە بارودەخی پرەسەی ژیانی کەمەایەتی خودی خەی دوورە لە ژەر کەنترەی عەقەدا. بەو پەیە بانگەشەی بە دەکرەت و دەگەدرەت. تا چەند هەزەکانی بەرهەمهەنانی کەمەایەتی، نەک تەنها لە شەوەی زانین، بەکو وەک ئەرگانی دەستبەجەی پراکتیکی کەمەایەتی، لە پرەسەی ژیانی ەاستەقینەو بەرهەم دەهەنرەن."
لاپەە ٦٢٥-٦٢٦
"ئاوگەی کاری زیندوو بە کاری بابەتیی – واتە دانانی کاری کەمەایەتی لە شەوەی دژایەتی لە نەوان سەرمایە و کاری کرەدا- گەشەسەندنی کەتایی پەیوەندی بەها و بەرهەمهەنانی بەها. پەشگریمانەکەی بارستەی… کاتی کارکردنی ەاستەوخە، بەی کارە بەکارهەنراوەکان، بە تایتە فاکتەری دیاریکەر لە درووستکردنی ساماندایە و هەرواش دەمەنتەو.

بەڵام تا ئەو ڕادەیەی کە پێشسازیی بەرفراوان گۆڕی دەکات، دروستکردنی سامانی ڕاستەقینە کەمتر پێوەستە بە کاتی کار و بڕی کارە کارپێکراوەکانەوە نەک بە هێزی ئەو هەکارانەی کە لە کاتی کاردا دەخرێنە جووڵەوە، "کاریگەری بەهێز". کە ئەم هەکارانە پێیان دەوترێت.
(گۆشەبەندنی ئەم زانستە، بە تایبەت زانستە سروشتییەکان و زانستەکانی دیکە، لە بەرامبەردا پێیوەندی بە گۆشەبەندنی بەرهەمهێنانی ماددییەوە هەیە.) بە نموونە کشتوکاڵ دەبێتە تەنیا بەکارهێنانی زانستی میتابۆلیزمی ماددە، [و] ئەو ڕێکخستن بە زۆرترین سوودی هەموو جۆستەی کەڕەگا. سامانی ڕاستەقینە- و پیشەسازی گەورە ئەمە ئاشکرا دەکات- لە ناڕۆژیەکی ترسناکدا لە نێوان کاتە کارپێکراوەکان و بەرهەمهێنەکیدا دەردەکەوێت، هەروەها لە ناهاوسەنگییەکی چڕنایەتی لە نێوان کاردا، کە کورتکراوەتەوە بە ئەبستراکتێکی پاک و دەسکەات. سەرپەرشتی دەکات.
پەدەچێت کار زۆر لە پرسەی بەرهەمهێنادا نەماوە. بەڵکو مرۆڤ وەک پارێزەر و ڕێکخەرێک زیاتر لەگەڵ خودی پرسەی بەرهەمهێنادا کارلێک دەکات.
لاپەڕە 624
"سەرمایە خۆی دژایەتییەکی جوڵاوە، [بەو پێیەی کە فشار دەخاتە سەر کەمکردنەوەی کاتی کار، لە کاتێکدا لە لایەکی دیکەوە کاتکانی کار وەک تاکە پێوەر و سەرچاوەی سامان سەیر دەکات. لەڕەوە کاتکانی کار بەپێویستی کەم دەکرێتەوە ڕێگەی پێدەدات زیادەیی زیاد بکات." لەڕەوە، پێوانە زیادەکان دەکاتە مەرجێک- بابەتی ژیان یان مردن- بەشتە سەرکییەکان.
بەیە سەرمایە لە لایەکەوە بانگەوازی ژیان دەکات بە هەموو هێزکانی زانست و سروشت، وەک پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و پێیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان، بە ئەوەی دروستکردنی سامان تاڕادەیەک سەربەخۆ بێت لەو کاتە کارەی کە تێیدا بەکاردەهێنرێت. لە لایەکی دیکەوە دایەوێت کاتی کار وەک پێوەرێک بە ئەو هێزە کۆمەڵایەتییە زەبەلاحانەی کە دروستکراون بەکاربهێنێت و سنووردارییان بکات بەو سنوورانەی کە پێویستن بە پاراستنی ئەو بەهایەی ئێستا وەک بەها دروستکراوە. هێزکانی بەرهەمهێنان و پێیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان – دوو لایەنی جیاوازی گۆشەبەندنی تاکی کۆمەڵایەتی- بە سەرمایە وەک ئامرازێکی تەنیا دەردەکەون و تەنیا ئامرازی بەرهەمهێنان لەسەر بنەمای سنووردارکردنی خۆیان. بەڵام لە ڕاستیدا ئەوان هەڵومەرجی ماددین بۆ تێقاندنەوە و بەهێزادا بردنی ئەم بناغەیە".
ل ٦٢٥

١٠ی ئەسفندی ١٤٠٢، ٢٩ی فەبروەری ٢٠٢٤

هەەاتن لە ەووناکی.. ناەە حەسەن

من لەوەتەی هەم
لە ئاسمان ەادەکەم و لەنەو با خەم دەشارمەوە
لە ئەستەرەکان ەادەکەم و لەنەو ئاگر خەم دەشارمەوە
ەەنگە هەکارەکەی ئەوە بەت
من لە شەوەکی تاریک و بەدیار فانەسەکی شووشە شکاوەوە
هاتوومەتە دونیا و
ختوکەی شەرمەکی ەەژهەەاتیش لە جەستە و ناخم جیا نابەتەوە
ماندووم و لەنەو ئەشکەوتە تاریکەکانی شکستەکانەوە هاتووم
گوەم لە زریکە و هاواری هەموو زەمەنەکان و چەرخەکان و وەرزەکان و باخچەکان بووە
لەنەو ەەشماە و پەرستگە و خەەوەتگەکانی عەشق
گوەم لە ەازە ەەونەقاوییە ەووناکەکانی شاپەرییەکانیش بووە
کتەبە پیرەزەکانیشم یەکبەیەک خوەندەتەوە
دەربەدەری ئایەتەکان و پەەپەەی خەونی بەیاتریسەکانیشم شیکردوونەتەوە
هەر بەم دەنگ و ەوخسارو شان و ملە تەزاوییەوە
هاتم و سەدەیەک لە مەمکەەە سپییەکانی ەووناکی و
ئەقیانووسەک لە شەپەلی بەدەنگی و
کیشوەرەک لە نیگای خەواەووی لەخەم نامورادتر بە کەەمەوەیە
چ زەمەنەکی دژوار و ەەژگارەکی سەخت بوو
نەمانتوانی / لەنەو بەلەمەکانی باران بمینینەوە
لەگەە سەمفەنیا هەمنەکانی سپەدە سەمابکەین و وەنەکانی خەمان
لەنەو ئەلبوومەکانی مردن بهەنینە دەرەوە
خەونە خرپنەکانی خەمان لەباوەش بگرین و نەهەین لەمان دوورکەونەوە
هاتم و من ویستم ەووناکی ببەمە نەو سبەینەم

بیرم نەبوو ئەمەم پێ لە تاریکی
من ویستم هەوناکی بگەنمەوە نەو دونەم
بیرم چووبوو ئەمەم ناتبایە لەگەڵ هەوناکی
هاتم و لەسەر هەموو کانیەک قومێ ئاوکم خواردەوە و بە هەموو
دەنگەک
نیگاری ئومێدکانم دەنگ دەکرد
گەروەم وەک شمشاڵەک هەموو ئاوازێ غەمگینەکانم پێ دەچێ
لەژێر سێبەری هەموو سنەوبەرەک خەونی خوناویم دەبینی
وەکو بارانیش بە پەدەشتی هەموو بەهەشتەکدا دادەباریم
سەردەمانەک هەوناکی ماڵ بەماڵ و کەسان بە کەسان بەدوامدا دەگەڕا
ئێستا من لەی هادەکەم و دوور دەکەومەوە
لەی هادەکەم و ژیانیش لەپەشمدایە و وەکو من هادەکات
سەوزایی لە کەنار هێگاکان دوور دەکەونەوە
هەڵەکان و رەنگەکانی پەلکەزێرینەش
لە ئاسمان یاخی دەبن و جیادەبنەوە
جیادەبنەوە و ئەوانیش دوور دەکەونەوە
منیش هەر دەمەم و دوور دەکەومەوە
خەم و خەیاڵەکی هووت هووت
خەم و خەونەکی گەچان بەدەستی رووت
خەم و پەنجەرەیەک لە تاریکی هووت
خەم و هەڵەحەکی هەڵا هەڵا و هەستەکی فەبیایی
خەم و خەیاڵەکی نامێ و دەست و پەنجەیەکی لەرزەک
ئەم جیهانە چەند چێ و تەکئاڵاو و سەراسیمێ و ئاڵۆزە
هێگەکانی هێش و ئێستەرەکانی هێش و مەمکەکانی هێش
شەو و شەوگاریش هەر هێش
ناتوانین وشەکان و هێستەکان و نیگاکانی بخوێنینەوە
سەیرکەن بەردیش لەمان دوور دەکەوێتەوە و
هەوناکیش بوخچەیەکێ پێ لە نهێنی نەدرکاو
عەشق بازنەیەکی داخراوە و دەرگایەکی هەیە بە چوونە ژوورەوە
دەرگای هاتنە دەرەش لە گەڵستان سەر دەردەکا
چیەکەکانی پەکەوەبوون گەیشتنێ خاڵی کۆتایی
دەستەکانمان توانای لەکردنەوەی هەنجیرێ گەیوەکانییان نەماوە
مەوداکانی نەوانیشمان بە ئەندازەی مەودای
هەوناکی نەو دەی تێ و تاریکی نەو چاوەکانی من لەیەکەوە دوورن
هەر بەو نیگا تاریکانەوە دەڵوانم
هەندەجار کە لە ئاوێنەوە سێیری خەم دەکەم / هەوخساری خەم
ناناسمەوە

چ هستکی تووهات و پووچ و هنجاویی ئم خیانی من
ووناکی نو گردوون پاوپ لشتی نام
بی منیش نام بووناکی و بهموو هاوکشکانی ئم گردوون
من بشویک خم فدای نو چاکانی عشق
نمدزانی ژک لنو قووایی‌کاندا دگم خای کتایی و
لودا دوستم
دوستم و قاچکانم لجوو دکون
جست و میشک و پنج و چاوکانم س دبن
لدوورو / تنها یک ووناکی و یک پنجر و یک مشخی ئاگر
دبینم
بی ژیانک ژیام / بیرم چووبوو لکتایی دگم خای وستان و
مردن
هر ژیام و لووناکی و ئاگر نزیک دبووموو
کچی ئیستا هموو ژ مردن قسم لگ دکا و پمد
چیتر خت بفتارت مد و لووناکی دوورکرو
ئستا من چرک چرک لووناکی دوور دکوموو
ووناکی ترسناک لمردن نزیکم دکاتو
من ئستا گومان لهموو ئاونکان دکم
وکچن گومان لبوون و بیرکردنوکانی خیشم دکم
گومان لو تاریکیی دکم کماک نبت بووناکی
گومان لو ووناکییش دکم گشیک لگشکانی
پناگیک نبت بتاریکی
هموو ووناکی گردوونم هنای نو شیعرکانم
نمتوانی لزردخن منالیزاییکی مندایم تبگم
نمتوانی گومانکانی نو خون و خیاکانم بخونموو
نمتوانی لنیگرانییکانی نو تریفی شوکانم تبگم
هموو ووناکییکانی گردوونم هنای نو شیعرکانم
نمتوانی تاریکایی نو تنیایی خم و تاریکایی نو تنیایی
خرتاو و
تاریکایی نو تنیایی خودا بخونموو
ئی ووناکی من ئستا لت ادکم و لت دوور دکوموو
لت ادکم خم و خونکی ووت و گومانکی ووت
وکچن / ورزکان لزمن ادکن و گردوون لبوون و
ئی ووناکی منیش لت
هندجار ژیان نوختیکی شب سر گنای مانگو
یان تابلیک لشوی ئسپکی بچک لنو هور شکانو
منیش ادمنم و دکوم نو خیاکی قوو قووو و دپرسم

دبە من لەکوێ نەو ئەم نوختە ەشێ سەر گەنای مانگ لەنگەرم گرتبە
یان گەر لەو ئەسپە بچکەیێ نەو هەور ەشکانەو نزیک ببمەو
تە بێی ئەمیش وەک هەمیشە لەم دوور نەکەوتەو
نوختە ەشکە و ئەسپە بچکەانکە بە ەووناکی ئەستەرکانەو
دەورە دراون
ئەستەرکان مانی تیشکە سوورە ەووناکەکانن
تیشکە سوورە ەووناکەکان و من سەدیەک لە نیوانمان
تریفە زەردە ەووناکەکانی مانگ و سەدیەک لە هەوەرین
سەدیەک لە هەوەرین و پایزەکی سەرمەدی لەنەوانمان
ەووناکی لەنەو بوونی من سەرابەکە بە نزیکبوونەو ون دەبە
وەک تەنکە بەفرەکی بەهاری بەنیگایەکی خەرتاو ەش دەبەتەو
بەئاگا لەخەم / کاتژمەرەکم لەدەستە قایش ەش و میلەکانی ەش
چرکە چرکە کات و زەمەنی سەدە تاریکەکانم بە دەخوەنەتەو
زەمەنی لەکدابرانەکان و مردنەکان و وەستانەکان و سەبوونەکان
ئەستا من / هەر پەنجەیەکم لە بنارەک و هەر قاچەکم لە کیشوەرەک و
چاوەکانم و پارچەکانی تری جەستەم فەدراونەتە نەو دەریاچەکانەو
سەدیەکم پەویستە بە خەکەکردنەو
سەدیەکم پەویستە تا نیگاکانم بە جووە بەنەو و ئەو ەووناکییە ببەخشن
کە لەنەو گەشەیەکی چاوەکانم و لەنەو ژوورەکی قەسیدەکانم هەم گرتوون
ئاخ چ زەمەنەکی پە ئازار و خەفەتاوییە کاتەک ئەم دیمەنەم بیردەکەوتەو
مندالیم کەارەیەک بوو بەرز دەبوویەو لە ەووناکی نزیک دەبوویەو و ون دەبوو
باەندەکان بەرزدەبوونەو لە ەووناکی دوور دەکەوتنەوەو ون دەبوون
هەور لە بازنەیەکی ناەک دەخولایە و شەپەلەکان سروودەکانیان بیردەچوویەو
با مانی دەگرت و گڤە گڤی نەدەهات
گەپکەی درەختەکانیش خالیبوون لە بوخچە ەنگاوەنگەکانی خەون
ئەم گەردوونە پەویستی بە تەقینەوەیەک و بورکانەکی گەورەتر هەیە
تا ئەمەش نوختەیەکی ەش دابنەین و سەر لەنوە دەست پەبکەینەو
بەام / ئەمجارەیان لە ەووناکی انەکەین و ببین بە تابلەیەک لە ئاگر

ەبەندانی

زربی جار.. شیعری نوزاد بندی

زربی جار کد نگت ئبه ،
ئهم بجی نهشتبم بی یکجاریی ؟
دوو هی است و چپی
پیا هنابم بی ناچاریی ..؟
ووشیکم ،
دی وورد و خاش کردبی ..
سرنجکم ،
ئارامیی لی هگرتبی ..
ئهم نهیشتبی بی دوور ..
نیبیبی دیان سنوور ..
ئهم نخش نکوتبی
لی نخشخانی خوتبی ..
تنانت دوورتریش ئهم ،
ئهم دی
لی لدان بزار نبووبی ..
لی پی توابتوی وک مم ..!!!

ئیتر نامی نازایی و
هاوخمی
ئنرم بی خم ..!

⋆ ⋆ ⋆

زرجار کی ئیتر وون ئبی ،
بی هفتی و مانگ ..
ئهم تواو ..
منی لابردووی لالای خی ..
ئیتر بخم ئهم بی ..

نەبا بەتەوە لە ناکاو ..
دە پە کاتەوە لە خورپە و
چاویش لە ئاو ..
هەوری خەونەکان دامپشن
وەک بەنگکەش ، وون بم
لەبەر چاو ..
خەریکە دەرچم لەو زەنە ..
لە پە نیوەشەوە ئەی :
نەوزاد چەنە !!

⋆ ⋆ ⋆

زەر جار ئەم ،
بە پەشکی ، دەستی بگرم ،
تا ئەو سەری دنیا ،
نەهەم قوتار بە ..
بەنام نایشزانم لەو سەری
دنیا چی بکەین ،
کە من خەمەشی مات و
ئەو نەورەزی نەوبەهار بە ؟
پەشیمانیی ئەمکاتەوە ،
بە نادیارەکەی جارانت ..
ئەمخاتەوە ناو سەنگەر و
ئەمداتەوە دەست میلیشیای دەواکە ..
ئەمخواتەوە لە ئاهەنگی نازانم کە..
شتی تریش …